

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

VI. Christus Via, & iter quod ostendit salutare Dei, terrâ marique.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

dissoluit, neque enasci ea permittens; etsi forte germinauerint, radicibus illa concutiens atque euellens. Ait enim, *Noli irasci fratri tuo semere.* Quia verò probè cognitam habet humanam infirmitatem, quæ leui momento ad lapsum impellitur, etiam exortis inimicitis, dissoluit earum radices, adeoque proprium munus imperfectum manere æquo animo fert, quoad vique inter nos in concordiam redeamus.] Hoc recogitandum, pacem dantibus ac reddentibus non qualem Christus dedit, synceram & ex animo, sed qualem Iudas præbuit fucatam & laborum tenuis.

At iis qui pacem synceram, & in se habuerint ipsi, & circa alios seruauerint & curauerint, Christi pacis nostræ imitatio perfecta, & diuina filiatione reposita est de quo audi Iliorum Pelusiotam lib. 4. Epist. 169. [Pacificos beatos prædicauit Saluator, & filios Dei futuros esse promisit: qui primò quidem in semetipsis pacem colunt, nec laborant seditione, sed bellum quasi civile & intestinum dirimunt, dum corpus spiritui subiiciunt, & partem sui inferioriorem eo adducunt, ut præstantiori seruiat seruitutem quauis libertate, adeoque & regno quouis, potiorum. Deinde, qui aliis quoque, vel secum ipsis, vel cum aliis dissidentibus pacis sunt autores. Nemo autem ad id alteri conciliandum idoneus fuerit, quod ipse non habet. Vnde fit etiam, ut immensam diuinæ bonitatis vim demittes, quæ bonas retributiones non tantum laboribus ac sudoribus, sed quodammodo etiam voluptatibus sese daturam polliceatur; siquidem fastidium rerum delectabilium omnium pax continet, quæ absente, nihil quicquam eorum valebit, quæ ad animum demulcendum sunt comparata, bello videlicet pacem extinguente. Sed & hoc pulchrè atque concinnè dictum esse putandum est. Filios Dei vocatim ita pacificos; quodque illud præmium huic certamini sit tributum. Cum enim ipse, ut qui genuinus sit filius, ad pacem compulserit omnia, dum & corpus reddidit virtuti prouum atque obediens, & populos duos, qui inquam, ex Iudæis pariter ac Gentilibus crediderunt, in vnum nouum hominem condidit; & denique cælestia terrenis compaginauit, rectè atque ordine fecit, quod eadem, quantum quidem in ipsis est præstantes, eadem quoque appellationis dignitate decorandos pronuntiant, & in filiationis honorem coaptandos; qui supremus est beatitudinis terminus.]

CAPVT VI.

Christus Via, & iter quo ostenditur salutare Dei terra, marique.

946 **I**c Christi titulus, quomodo nexu sit cum titulo mediatoris, aperio verbis S. Greg. 22. mor. c. 18. vbi tractans illud, *quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum omnipotens audiat.* interpretatur ea verba de desiderio Christi adiutoris, quo Iob flagrabat. Quod autem Christus adiutor fuerit, sic exponit S. Gr. [Ipse quippe adiunxit hominē, Theoph. Raynaudi de Attrib. Christi.]

factus homo: ut quia puro hominī via redeundi non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominē Deum. Longè quippe distamus à iusto & immortalī, nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalē iustum, & nos mortales iniustos, apparuit mediator Dei & hominum, mortalis & iustus, qui & mortem haberet cum hominibus, & iustitiam cum Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso vno, iungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo Beatus Iob, per totius Ecclesiæ significationem loquens mediatorem requirit, qui cum dixisset, *Quis mihi tribuat adiutorem,* aptè subdidit, *ut desiderium meum omnipotens audiat.* [S. item Augustinus. 9. Ciuit. cap. 15. cum pulcherrimè tradidisset Christi mediatoris munus, idque contra Platonicos negasset Angelis, concludit disputationem in hunc modum. [Nec tamen ob hoc mediator est, quia verbum: maxime quippe immortalē, & maxime beatum Verbu, longè est à mortalibus miseri, sed mediator per quod homo: eo ipso ostendens vtrique ad illud non solum beatum, verum etiam beatificum bonum, non oportere queri alios mediatores, per quos arbitremur nobis peruenitionis gradus esse molliendos; quia beatus & beatificus Deus, factus participes humanitatis nostræ, compendium præbuit participandæ diuinitatis suæ. Neque enim nos à mortalitate & miseria liberans, ad Angelos immortales beatosque ita perducit ut eorum participatione etiam nos immortales & beati simus; sed ad illam Trinitatem, cuius & Angeli participatione beati sunt. Idèò quando in forma serui, ut mediator esset, infra Angelos esse voluit, in forma Dei super Angelos mansit, idem in inferioribus via vitæ, qui in superioribus vita.] Quare appositè hoc locq, consequenter ad titulum mediatoris, exponemus, quomodo Christus dicatur *via, & iter ad salutare Dei.* Et cum iter, aliud sit terrestre, aliud maritimum, (soli quippe sunt duo modi longinquas plerasque terras adeundi: vtrumque hic proficuemur, initio factò à priore, quod & frequentius est, & vniuersalius.

Omnes hic peregrini, & viatores,

947 Vt autem solidè procedamus, tēque eruamus ab ipsa radice, præmittendum est. omnes nos hic peregrinari, & extorres esse à patria. Traditum id à Seneca, cuius id in Centone de remediis fortunæ producit, sanè præclarum. [Peregrinatio est vitæ, multum cum deambulaueris, domum redeundum est.] Piger, de Ethnico homine, tamen si sæpè nostro, eam veritatem discere, cum in Scriptoris & apud Patres, illam habeamus testatissimam. Princeps Apostolorum, Christianos obtestatur, meminerint tanquam aduenæ & peregrini, abstinere à carnalibus desideriis. Coapostolus eius Paulus Heb. 11. celebrat fidem Abrahæ cæterorumque antiquorum Patrum, qui super terram habitauerant ut peregrini. *Iuxta fidem* (inquit,) *defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes. & consistentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et siquidem ipsius meminissent de qua exierunt,*

QQ 2

exierunt, habebant vique templa reuertendi, nunc autem meliorem appetunt, idest, celestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum, parauit enim illis ciuitatem. Illam inquam fundamenta habentem ciuitatem, cuius versu 10. meminerat. Nam omnes quidem huius orbis ciuitates, quasi fundamento carentes, videntur quidem ciuitates, sed non sunt, vt aiebant Stoici apud Clementem Alexandrinum 4. Strom. in fine: solum autem cœlum, à quo exalamus, est ciuitas. Quod Apostolus, generatam de veteris Testamenti Patribus peregrinos se esse agnoscantibus profitetur, dixerat disertè David psalm. 98. *Aduena*, (inquit) *ego sum apud te & peregrinus, sicut & omnes Patres mei*. Et psalm. 118. *Incola ego sum in terra*. Neque enim incola nomen in Scripturis, alium habitatorem sonat, quam peregrinum. Sicut & incolens, idem est in Scripturis quod peregrinari, & incolatus idem quod peregrinatio, vt videre est apud S. Augustinum quæst. 126. in Genes. Quamquam Iob. cap. 14. *populum peregrinantem*, vocat, non omnes hic viuentes, etiam si fideles, sed electos, qui soli viam ad cœlum patriam suam ineunt, & in ea progrediuntur. *Lapidem caliginis* (inquit) *& umbram mortis, diuidit torrentis à populo peregrinante*. In quæ verba S. Gregorius 18. Mor. cap. 18. multa præfatus de electorum peregrinatione per huius vitæ tempus, subdit; *populum peregrinantem electorum, interuentu torrentis ignei egredientis à Christi iudicis facie*, (vt habetur Dan. 7.) diuidendum quandoque fore, à lapide caliginis & umbra mortis: idest à quibusuis infidelibus, & à quibusuis mortis, idest Diaboli imitatoribus, etiam si fidelibus. Nisi si torrentem illum electos à reprobis diuidentem, malimus cum D. Augustino in Psal. 109. *ad finem*, exponere de profluxione mortalitatis humanæ: vt sensus sit, in morte sciungendos esse electos à reprobis, qui hic externa specie peregrinari simul videntur, tamen si soli electi, qui soli tendunt in patriam peregrinantur reuera, & quod peregrinorum reipsum est, soli obeant. Id quod habet etiam idem S. Gregor. 15. Mor. cap. 25. & S. Augustinus conc. 9. in psalmum 118. & Hieron. epist. 129. obseruans qui dicantur habitatores terræ. Itaque omnes quidem statu & debito peregrini sumus; etiam si non omnes, quod profitentur, & quæ suarum essent partium, exequantur.

948 Extra Scripturas, eadem veritas est testatissima apud Patres, vt videre est apud Damascenum 2. partall. cap. 27. Hoc contestatum morti proximum Gregorium Neocæsariensem, prodit his verbis in eius vita Gregorius Nyssenus. [Ex vita humana ad Deum migrat, obtestatus necessarios suos, ne peculiarem sibi locum compararent. Nam si viuus, nullius loci Dominus vocari voluisset, sed in alienis tanquam inquilinus & peregrinus habitans vitam transgisset, ne post mortem quidem, prorsus inquilinum sibi dedecori fore putate: sed in sequenti, (inquit,) seculo, fama prodatur, quod Gregorius nec viuens quidem, ab aliquo loco cognominatus sit, & post mortem alienorum locorum fuerit inquilinus, cum ab omni terrena possessione sese abstinuisset, adeo vt ne sepeliri quidem in proprio loco sustinuerit.] Non dissimili imbutus doctrina Basilii Magnus, vt est apud Gregorium Nazianzenum orat. 20. n.

74. minitanti exilium Valentis præfecto. [Exilium (inquit,) haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum; ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo; & eam omnem inquam proiectus fuero, pro mea duco: imò, vt rectius loquar, vniuersam terram Dei esse scio, cuius aduena ego sum & peregrinus.] Christiani peregrini, vestes, calceos, circulum, baculum, perpulchrè aperit Basilij frater Nyssenus. Idem vita Mosi, describens ritum comestionis agni. Olympius vit sanctissimus in Prato Sophronij cap. 12. id vnum habebat pro spiritualitatis testem, *peregrinus sum*. Nunquam finis fuerit, si velim quæ apud varios Patres, de spirituali peregrinatione & mysticis peregrinis profatur, colligere accuratè. Videbis splendide in hoc argumento versantem Chrysostomum hom. 24. ad Hebr. & Augustinum serm. 32. de verb. Dom. & in psalm. 38 & latè concione 8. in psalm. 118. Ambrosium serm. 51. Totus liber quartus Iacobi Gretseri de sacris peregrinationibus, in hoc argumento consumitur. Vnde plura licet petere.

Omnes itaque quotquot hic fide dirigimur, ambulamus & peregrinamur super terram, & vt Scholastici passim loquuntur, omnes somus viatores: qui quantum sit ad omnem virtutum stimulum, egregiè prosequitur S. Gregorius 15. Mor. cap. 27. ad illud *Interrogate quilibet de viatoribus*, ubi quis verè & legitime viator dicatur, pulchrè exponit: idque quilibet agnouerit, acerrimè ad omnem virtutem incenditur, quia de ambulando & progrediendo sollicitus, in nullo creato bono pedem figit, quod est in virtutum omnium exercitatione versari. Audi Origenem hom. 27. in Num. ad illud, & scripsi *Moses perfectiones*. [Scripti ergo hac per Verbum Domini, vt legentes nos, & videntes quantæ nobis imminuant perfectiones, ad iter quod ducit ad regnum, præparemus nos ad vitam hanc, & considerantes iter quod nobis imminet, non segniter nec remissè, vitæ nostræ tempus permittamus absumi; nec fortè dum in his mundi vanitatibus immoramur, & singulis quibusque quæ ad visum, vel auditum, vel etiam quæ ad tactum atque odoratum, gustumque veniunt delectamur; labantur dies, tempus prætereat, & non occurramus omne spatium inuenientis itineris explicare, & deficiamus in medio; atque accidat nobis illud quod de quibusdam refertur, qui peruenire non poterunt, sed actus eorum ceciderunt in deserto. Iter ergo agimus, & idcirco deuenimus in hunc mundum, vt transeamus de virtute ad virtutem, non vt permaneamus pro terrenis in terra.] Idem passimè prosequitur Theodorus Studita Catech. 23. & S. Chrysostomus Epist. 105. nec non S. Columbanus homil. de Fallacia præsentis vitæ, ac sanctus Basiliius homil. in psalm. 1. & ibid.

S. Ambrosius ad illud in *vita peccatorum*. Ethnicos quoque Philolophos, in eam sententiam laudari in Mor. dist. 1. à numero 188.

Via peregrinis nobis necessaria, & quomodo una, cum Scriptura tot via memoret.

949 Porro peregrinanti & ambulanti, præter ea quæ ex parte eius sunt necessaria, requiruntur, aliqua se tenentia ex parte ipsius motus, sine quibus is nequeat consistere; nempe terminus à quo, terminus ad quem, & via interiacens, duosque illos extremos terminos connectens. Extremi hi termini, non sunt obscuro. Terminus ad quem tendimus, Deus est. Ed enim collimamus omnes, ilque est finis propositus creaturæ rationali. Terminus à quo ad Deum tendimus, terra est, & status terrenus; status peccati & miserie, quæ apud Lucam dicitur *regio longinqua*, in quam abiit filius prodigus. Inter eos extremos terminos tantopere diffitos, assignanda est via.

Hic nonnulla in speciem implexitas est. Nam ut omittam vias malas quibus ad Deum non tenditur; vias inquam filiorum Adam, & vias Dæmonum, de quibus fuit S. Bernardus ferm. 1. in Psal. *Qui habitat, ad illud, in omnibus viis tuis*; ut inquam omittam has vias, insuper Sancti dicuntur *via*, iuxta illud eiusdem S. Bernardi ferm. in Vigilia SS. Petri & Pauli, agentis de vno quopiam sancto. [Debemus etiam attendere exemplum eius, quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram, sed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum qui dicit; *Ego sum via, veritas & vita*. Inueniuntur humilitatem operum eius, auctoritatem verborum eius, & tunc videbitis quomodo tam verbo, quam exemplo luxerit inter homines, qualia nobis vestigia dereliquerit ut ambulemus per ea, & non erremus in eis. Verè iuxta Prophetam, *semita iusti, recta est, rectus callis iusti ad ambulandum*. Sed & diligentiori intuitu confusionem nostram inspiciamus, quia homo ille similis nobis fuit, passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid ergo est quod non solum difficile, sed & impossibile credimus, ut faciamus opera quæ fecit, ut sequamur vestigia eius? Ad hæc in Scripturis, sapissimè memorantur variæ viæ iustorum, aut semitæ; alias autem vna perferitur via veritatis, quam se elegisse profitebatur Dauid, via iustificationum, via æterna, via mandatorum, via iustorum. Nimirum viæ sunt actiones bonæ, ut docet S. Gregorius Mor. cap. 4. ad illud, *ipse considerat vias meas, & gressus meos dinumerat*, sic scribens. [Quid viarum, nomine, nisi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: *Bonas facite vias vestras, & studia vestra*. Quid verò gressuum appellatione, nisi vel motus mentium, vel profectus accipimus meritum? Quibus profectus gressibus ad semetipsum nos veritas vocat, dicens: *Venite ad me, omnes qui laboratis & onerati estis*. Ad se quippe venire nos Dominus præcipit, nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse namque ait; *Veniet hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem*. Et paulo post; *verè adoratores adorabunt patrem in spiritu, & veritate*. Nam & Pater tales querit, qui adorent eum. In corde ergo esse gressus insinuat, quando & ut

veniamus vocat; & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. Quot ergo sunt actiones bonæ, totidem & viæ, ita ut numerus ille viginti quinque viarum bonarum quas recenset Arnobius lib. 1. conflictus cum Serapione, nequaquam plenus videri debeat. [Viæ Domini (inquit) istæ sunt; prima fides, secunda spes, tertia charitas, quarta perseverantia, quinta bonitas, sexta timor Domini, septima constantia, octava patientia, nona lenitas, decima quies, undecima pax, duodecima obedientia, terdecima longanimitas, quattodecima solitudo sancta, quintadecima contemptus ventris, decima sexta studium mentis, decima septima castitas, decima octava benignitas, decima nona misericordia, vigesima iustitia, vigesima prima liberalitas, vigesima secunda studium scientiæ legis Dei, vigesima tertia amor optimarum rerum, vigesima quarta contemptus temporalis gloriæ, vigesima quinta affectio gloriæ sempiternæ. Hæc omnes viæ Dei sunt, in quibus ipse Pater quotidie deambulat, sicut per Prophetam dicit, *viuo ego dicit Dominus, quia ambulo in eis*.] Addit has esse vias quarum se esse principium proficitur sapientia, vias quas sibi notas fieri volebat Dauid. Sed certe multo plures quam viginti quinque recenseri potuissent, si Arnobij vestigiis insistendo, recensere virtutes placuisset. Quomodo ergo in tanta virtutum & actionum bonarum atque adeo primarum bonarum multiplicitate, vna via?

950 Enodat hanc difficultatem S. Augustinus in Psalmum 141. ad illud, *& tu cognovisti semitas meas*. Præfatus enim eadem eo loco dicit *semitas*, quæ alibi dicuntur *via* quas novit Dominus, subdit. [Quæ ergo dicæ sunt viæ quas novit Dominus ipse hic dicæ sunt semitæ, quum ait, *tu cognovisti semitas meas*. Omnis enim semita, via est; non omnis via, semita est. Quare viæ illæ semitæ sunt dicæ, nisi quia angustæ sunt? Via lata impiorum, via angusta iustorum. Quæ viæ, ipse & viæ; quemadmodum quæ Ecclesia, ipse Ecclesiæ, & quod cælum, ipsi cæli. Pluraliter dicuntur, & singulariter dicuntur. Propter unitatem Ecclesiæ, vna Ecclesiæ; vna est columba mea, vna est marisua. Propter congregationes fraternas per loca, multæ sunt Ecclesiæ. Ecclesiæ, (inquit,) *Iudææ quæ erant in Christo, gaudebant quod ille qui nos persequabatur, nunc evangelizet fidem, quam aliquando vastabat, & in me glorificabant Deum*. Ecclesiæ sic dixit; & vnam Ecclesiam sic dicit; *Sine offensione estote Iudæis & Græcis, & Ecclesiæ Dei*. Sic ergo & viæ & viæ; & semitæ, & semita. Quare semitæ, & quare semita? Quomodo Ecclesiæ & Ecclesiæ? Rationem reddidimus, debemus & hic reddere rationem. Semitæ dicæ sunt Dei, quia multa præcepta sunt, & quia eadem multa præcepta ad vnum rediguntur, quia plenitudo legis charitas, propterea viæ istæ in multis præceptis ad vnam colliguntur, & vna dicuntur, quia via nostra charitas est. Videamus si charitas, via est: Audiamus Apostolum. *Et adhuc supereminentiorem viam, vobis demonstro*. Quam dicis, ô Apostole, supereminentiorem viam? Quam dico audi; *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut ærumentum sonans, aut cymbalum rimbans: & si habuero prophetiam, & sciero omnia sacramenta & omnem scientiam, &*

si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum; & si distribuero omnia mea pauperibus, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Ergo charitatem dixit supereminentiorem viam. Magna via ista, fratres, magnum miraculum habet. Hæc via certè, quia supereminetior est, excellentior est: hoc enim supereminet, quod excellum est. Nihil excellentius est via charitatis, & non in illa ambulant nisi humiles. Has ergo semitas, dicit præcepta charitatis.]

Varia virtutum via, recedentes in Christum, viam regiam,

951 Tollitur ex his difficultas proposita, de vna & multiplici via bona, in variis Scripturis memorata. Sed quod hanc vnam viam ceteras complexam, vocauit D. Augustinus *charitatem*, difficultatem nouam infert; cum vna & sola via qua hinc ad Deum tendimus, infinities in Scripturis, & apud Patres, Christus esse dicatur. Solutio ducenda est ex optima doctrina S. Zenonis, serm. in Psal. 127. sic scribentis. [Multæ sunt viæ Domini, cum ipse tamen via sit. Sed cum de se loquitur, viam seipse nuncupat: & rationem cur se viam nuncupasset, ostendit dicens; *Nemo enim potest ad Patrem venire, nisi per me.* Verùm cum de Prophetis, ac scriptis eorum, quibus ad Christum pergitur, sermo est, tunc viæ plures sunt in vnam viam vndique congruentes. Quod vtrumque, eodem per Hieremiam Prophetam loco significatum est, dicentem: *Stare in viis Domini, & interrogare semitas Dei æternales, & videte, quæ est via bona, & ambulate in ea.* Multæ itaque viæ interrogandæ sunt, & in multis insistentum est, ut vnam, quæ bona est, inueniamus, per multorum felicitatem doctrinam, vnam viam vitæ æternæ reperiri. Viæ enim in lege, viæ in Prophetis, viæ in Euangelis, viæ in Apostolis sunt: viæ quoque in diuersis præceptorum operibus sunt.]

Est ergo & charitas via, & reliquæ item virtutes viæ; & tamen Christus via, iuxta illud quod in Scripturis protitum diximus. Ipseque Christus profitetur, *ego sum via.* Locus item vulgatus ex Isaia 40. quo Baptista vsus est ad populum præparandum, excipiendo Messie clamans & dicens, *parate viam Domini*, iuxta interpretationem 70. ut ibi monstrat Leo Castricius, idem sonat, ac si dictum esset, *excipite Christum viam Domini.* Et ut ea verba paraphrastice exponit S. Cyrillus 1. in Ioann. cap. 24. [Ambulastis hætenus in via Moysi modò viam Christi suscipite quam Propheta omnes vobis prædixerunt. Esaias enim hortatur vos, dicens, *Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei Iacob, & annuntiabit nobis viam suam, & ambulabimus in ipsa.* Et rursus; *Erit ibi in via munda, & via sancta vocabitur: non erit ibi leo, nec parua illuc ascendet bestia; & qui dissipati sunt, ambulabunt in ea.* Et rursus; *Principium dabo Sion & hortabor Hierusalem ad viam.* Hieremias quoque similiter, *state*, (inquit;) *in via & quærite semitas Domini sempiternas, & videte quæ sit via bona, & ambulate in ipsa, & inuenietis purificationem animarum vestrarum.* Quænam igitur est via bona, quæ ambulantes in ipsa purificat? Ipse Christus clamat; *Ego sum via.*]

Hæc apud Isaiam cap. 26. dicitur, *semite vestre recte, rectus callis eius ad ambulandum.* De Christo namque via iusta, eum locum accipit S. Cyrillus lib. 10. de Ador. initio. Sed luculentius cap. 35. eiusdem Isaiæ. *Erit ibi semita, & via sancta vocabitur, non transibit per eam pullatus, & hac erit nobis directæ via, ita ut sulci non erunt per eam.* Ex Hebræo simpliciter vertetur, & *erit ibi via alta, & via, & via sancta vocabitur*, quam viæ altitudinem, ad illum eius nitorem pertinere constat. Apud Paulum Hebr. 10. hæc dicitur esse *via nova* nobis iniuncta; & *vias vinens*, hoc est herbida & amœna, vel quæ non sit emortua, & tantum calcetur pedibus ambulantium, sed vitam suam illis iuuandis prodatur: quod attigit pulcherrimè Origenes Tomo 1. in Ioann. ad illud *in principio erat verbum*, exponens quomodo Christus dictus sit *via*. Sic enim scribit, [Quinetiam via quæ est in sapientia, & actione eorum qui sentiant in ipso facta circa permeationes, & explicationes de veritate in diuino Verbo, & circa actiones existentes in vera iustitia, vim exhibet nobis intelligendi, quomodo Christus via dicatur, in quam viam nihil gessere debet, neque peram, neque pallium, ac ne baculum quidem, vel calceos, quibus induat pedes iter facturum. Sufficient enim per se est hæc via ad omnia suppeditanda iuuenti necessaria: nullaque re omnino indiget, quisquis hanc ingreditur ornatus eo vestimento, quo ornatum eum esse decet, qui inuitatus vadit ad nuptias; cum nulla res similiter molesta, possit in hac via occurrere facile enim factum non est, teste Salomone, ut serpentes, & ut ego arbitror, cuiusvis etiam feræ, vias inueniat quæ supra petram. Quare nihil opus est baculo in via hac, quæ tantum abest, ut contritorum vestigia habeat, ut ne illorum quidem quæ mala sunt, ob soliditatem, vnde etiam petra dicitur, sit capax.] Christus igitur viam esse, ex Scripturis ratum esto.

Christus simul semita, & Regia via.

952 Et interduo quidem in Scripturis Christus *semita* vocatur, quod nomen à via differt, nam via est longè laxior, semita autem angustior: vnde illud, *viam fecit semita in suis*, id est amplificauit suam iracundiam. Neque tamen idcirco Christus non est via, sed est via arcta ob humilitatem: sicut Satanas ob superbiam, patentissima & latissima via est, per quam multi intrant, ut dissertit Autor imperfecti hom. 18. Eandem ob causam, via hæc à Davide in manu esse dicitur, quia ob humilitatem & tenuitatem ægè aduertitur, ut exponit S. Cyrillus 9. de Ador. & S. Chrysostomus in Psal. 96. vnde agnoscetes Sancti, magnam Deigratiam necessariam esse, ut via hæc angusta oculis non effugeret, orabant interprete. D. Augustino in Psal. 66. ut cognoscerent in terra viam Dei: quam non esse aliam à Christo, docet quod sequitur, *in omnibus gentibus salutare tuum.* Idem S. Augustinus despectui idcirco habitam hanc viam, ita docet libro primo doctrin. Christ. capite 10. [Purgandus est animus, ut perspicere illam lucem valeat & ei inherere perfecte. Quam purificationem, quasi ambulationem quandam, & quasi navigationem ad patriam esse arbitremur. Non enim ad eum, qui vbiq; præsens est, locis mouemur,

mouemur, sed bono studio bonique moribus. Quod non possemus, nisi ipsa sapientia tantae etiam nostrae infirmitati congruere dignaretur, & viuendi nobis praeberet exemplum, non aliter quam in homine, quoniam & nos homines sumus. Sed quia nos cum ad illam venimus, sapienter facimus: ipsa cum ad nos venit, ab hominibus superbis quasi tulte fecisse putata est. Et quoniam nos cum ad illam venimus, conualescimus: ipsa cum ad nos venit, quasi infirma existimata est. *Sed quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Cum ergo ipsa sit patria, viam se nobis quoque fecit ad patriam. Et cum sano & puro interiori oculo ubique sit praesens, eorum qui oculum illum infirmum infirmumque habent, oculis etiam carceris apparere dignata est.]

Verum quamvis haec via, arcta & angusta, nec nisi semita videatur ob Christi humilitatem, est tamen via amplissima, si spectetur multitudo inuentum illam, & huius viae ad illos, ac etiam multo plures excipiendos capacitas. *Regiam viam* hac ex causa Christum nominat Origenes hom. 12. in Num. ad finem, & Theodoretus lib. 10. contra Graecos, expendens illud Hierem. 3, *state super vias, & videte quae sit via bona.* In quae verba sic scribit. [Deus qui per Prophetam loquebatur, antiquos Prophetas, *Vias* appellauit, bonam autem *Viam*, ipsum mundi Seruatorem, Christumque Dominum. Sicut enim in regiam, militaremque viam, reliqui calles à pagis agrique perueniunt; Ita & Propheta omnes, hunc tanquam viam cunctis credere volentibus, indicauit. Ipse etiam Dominus Deusque noster, in sacris Euangelis clamat; *Ego sum via veritas & vita.*]

953 Nec dissimiliter ea verba Christo accommodat Origenes hom. 8. in Ezech. In Exhortatione tamen ad Principem non ita pridem edita per Loaysiam, & à Binio praefixa suae Conciliorum editioni, multa omnino de via Regia ad Deum colliguntur, absque explicita ad Christum apertione. Sed praclare S. Hilar. in psal. 118. *littera Alph.* circa illud, *non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.* [In primo versu, inquit,] (videlicet, *Beati immaculati in via,*) singulariter *via* commemoratur, via in hoc tertio plures. Ex quo intelligendum est, per multas vias ad vnam perueniri, in qua quisque immaculatus si sit, hic beatus est. De plurimis autem viis atque vna, Hieremias paria testatus est, dicens; *si te in viis, & interrogate vias Domini aeternales, & querite quae sit via bona.* In plurimis ergo viis standum est, & plurimae interrogandae sunt: & haec quidem plures, & Domini sunt & aeternales, & in his cernendum est quae sit via optima. Viae plures sunt, & plurima Dei mandata, plures Prophetae per quos omnes in vnam viam pergunt, sed in his operari iniquitatis non ambulauerunt. Nam si in lege mansissent, usque ad optimam illam noui Testamenti viam peruenirent. Est via per Moysen, est per Iesum, est per David, est per Isaiam, est per Hieremiam, est per Apostolos, & per has omnes ad eum necesse est peruenire, qui dixit: *Ego sum via, Et, Nemo vadit ad Patrem nisi per me.*]

Christum, *viam nostram* dici, satis ex variis Scripturis monstratum est. Ut taceam, quod

hic non ago, humanitatem Christi dici *iter eius*, quia in ea factus est viator, iuxta illud Augustini tract. 15. in Ioann. cum tractat fatigationem Iesu, ex itinere. [Iter ipsius, est cato pro nobis assumpta. Quomodo enim iter habet qui ubique est, qui nusquam deest? Quod it, aut unde it, nisi quia non ad nos veniret, nisi formam visibilis carnis assumeret? Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus est, ut in forma Dei, assumpta carne apparet; ipsa carnis assumptio est iter ipsius. Ideo *fatigatus ab itinere*, quid est aliud, quam *fatigatus in carne*?] Sed ut dixi, hic non ago quae sit Verbi via ad nos, sed quomodo Christus sit via nostra ad Verbum; quod cum sit satis firmatum ab autoritate, adiungenda superest eiusdem denominationis ratio, quam duco ex nonnullis viis attributis. Est enim via, nexus duorum terminorum motus, & inter utrumque interiacet; unde & viatore protensior, est ac productior & necessarius est decurrenda, ut terminus ad quem attingatur. Est item via publicum quid, omnibusque impenditur texenda & calcanda, magno plane adiacentium camporum bono, nam aliqui conculcarentur & non facerent fructum. Unde semen iactum quod cecidit fecit viam, conculcatam est; & inter sortes fecunditatis temporalis improborum, ponitur, quod non sit ruina maceriae, neque transitus in plateis eorum, sed arceantur viatores ingressu, quo campus infertilis, & infrugifer redderetur. Haec omnia in Christum optime quadrant, unde metuit simò *via* dicitur.

Via attributa in Christo. Est nexus extremorum terminorum.

954 In primis quadrat in Christum ratio illa, quam in via primum distinximus, quod scilicet sit nexus duorum hominis extremorum; nempe nihili nostri, & Dei: quod varij Patres pulcherrime considerant, eaque ex causa, Christum aliqui vocant *pontem inter nos ac Deum*. Praclare S. Paulinus Epist. 33. *sub finem.* [Ita per Christum Deo iuncti & insiti sumus, ut Dei aratronem teneamus in terra nostra, Spiritum sanctum, quem dedit nobis, & nostri pignus habeamus in Deo carnem Christi; quia intervallum istud immensum, quo à diuinis mortalia dispartantur, medio, & inter utraque communi interuentu suo velut quodam (ut sic dixerim,) ponte continuat, ut eius tramite terrena ecclesiis conferantur, cum hoc corruptibile nostrum, incorruptio. Superna perfuderit, & mortale nostrum (ut scriptum est) immortalitas hauserit, mortemque deuictam, victrix in Christo, & à Christo, nobis vita forbuert.]

Concinat pulcherrime Gulielmus Paris. 1. ent. Deus homo cap. 7. *ad finem.* [Chaos inquit,] magnum peccati, inter Deum & hominem, firmatum erat. Pontem igitur & viam necesse fuit interponi, per quem homo à seipso transire posset ad Deum, qui pondus tantae multitudinis transire portare sufficeret; & adeò longum qui utramque ripam contingeret, & utrinque firmiter se teneret. Altera ripa, erat humanitas; altera Deitas: Pontem igitur inter duas istas ripas medium, oportuit utique ripae vniri esse, atque continuum: quod est, Deum & hominem dicere: Et hoc videtur sonare illud Sap. 8. *Attingit sapientia, à fine usque ad finem fortiter.*

ter, quasi ripa ad ripam: Et iste pons sub pondere tantæ multitudinis fractus est, & fractus mansit per triduum; per quam eius fracturam, in chaos infidelitatis, multi prolapsi sunt.]

955 Idem sub nomine *via* expressit S. Augustinus 11. Ciuit. c. 2. verbis illis. [Quia ipsa mens cui ratio & intelligentia naturaliter incit, vitiis quibusdam tenebrosis & veteribus inuoluta est, non solum ad inherendum fruendo, verum etiam ad perferendum incommunicabile lumen, donec de die in diem renouata atque sanata, fiat tantæ felicitatis capax; fide primum fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eandem constituit atque fundauit fidem, ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum. Hic est enim mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Per hoc enim mediator, per quod & homo, per hoc & via. Quia si inter eum qui tendit, & illud quod tendit, via media est, spes est perueniendi. Si autem desit, aut ignoretur qua eundum sit, quid prodest nosse quod eundum sit? Sola est autem aduersus omnes errores via munitissima, ut idem ipse sit Deus & homo, quod itur Deus, quod itur homo.] Eodem sensu 1. de Trinit. cap. 12. dixerunt Christum secundum formam Dei esse veritatem, secundum formam vero serui, esse viam. [Quia enim ipse est primogenitus ex mortuis, iter fecit Ecclesie sue ad regnum Dei, ad vitam æternam, cui caput est, ad immortalitatem etiam corporis, & ideo *creatus est in principio viarum Dei in opera eius.*] Diligenter pensandum est, quod hic ait D. Augustinus, Christum factum esse in principio, siue principium viarum Dei. Inde enim non modò habetur Christum esse viam, mediani inter nos ac Deum, sed etiam aliquid plus.

Profecit haud dubiè D. Augustinus ex S. Athanasio quem distinctus exponentem egregiam doctrinam de Christo viarum Domini principio, iuxta illum Prouerbiorum locum ad quem hic ab Augustino alluditur, inuat adscribere. [Quemadmodum portò (inquit Athanasius,) inter fratres primogenitus, & ex mortuis primitiæ dormientium factus est; ita quoque, quia oportebat eum in omnibus primatum habere, etiam principium viarum creatus, ut qui in ea insistimus, perque eum (qui ita de se loquitur. *Ego sum via & ianua,*) ingredientes, participetque redditi cognitionis de Patre, audiamus & nos quoque, *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Et *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt.* Iam cum ipsa veritas declaret, Verbum non esse ex natura rem conditam, consequens est, ut deinde dicamus, cur *principium viarum* appelletur. Quoniam prima per Adam & via, & ianua, perierat, & ex Paradiso ad mortem deuergamus dictumque nobis fuit. *Terra es, & in terram abibis;* ideo Verbum Dei hominum amore, & Patris voluntate, induit creaturam carnem, ut eam quam mortalem reddiderat primus homo præuocatione, ipse proprio sanguine sui corporis viuificaret, & renouaret nobis viam recentem & viam per velum (ut Apostolus dixi) hoc est, per carnem suam. Quod etiam aliis verbis significat, ubi ait: *Si qua in Christo noua creatura.* Et. *Vetera transierunt, ecce noua facta sunt omnia.* Quod

si creatio innouata fuit, oportuit in hoc genere aliquem esse primum. Murus igitur homo & pulueris, quales nos facti eramus ex præuocatione, is esse non poterat, eo quod in prima creatione fides ab hominibus seruata non fuit, eorumque culpa prima creatio perierat. Opus ergo fuit instauratore prioris creaturæ, & qui nouam creaturam conseruaret, & qui genere hominum alius quispiam, sed ipse Dominus ut principium esset, condi voluit, quo efficeretur via nouæ creaturæ, ac de se merito diceret; *Dominus creauit me principium viarum suarum, ad opera sua,* ne vltius secundum primam illam viam homo viveret, sed quasi subsistente nouæ creaturæ exordio, Christum in se possidens huius nouæ creaturæ principem, in reliquum tempus se ei comitem præberet, qui ita de se loquitur, *Ego sum via.* Hinc cur Christus, iuxta S. Athanasium dictus est, *principium viarum.*

Acceditque ad eam interpretationem Marcellus Ancyranus, ex quo eiusdem dicti Salomonis interpretationem exhibet Eusebius lib. contra eum 3. cap. 2. in fine. [Quænam sint illæ viæ docet in sequentibus; ita enim ille nobis, qui secundum rationem iustam insistere vitam volumus, pietatis viæ factus est principium viarum omnium posterorum. Addit autem *principium viarum*, ob hoc ipsum Dominum esse, & Seruatorem nostrum; propterea quod viarum, quas ingressi sumus post primam viam, principium extitit. Innuit autem traditiones, acceptas à diuinis Apostolis, qui secundum Prophetias, vna cum altissimo illo præconio, nouum hoc mysterium nobis annuntiant. Non ait Marcellus, carnem Christi esse viam Domini, quarum principium se vocat Sapientia carne vestita, quam viarum interpretationem Eusebius cap. sequenti, Marcello tribuit & late refellit: sed vias vocat instituta Christiana, & Metonymicè ambulantes in eis Christianos, tendentes per Christum ac Christi semitas, ad Deum, quæ fuit adducta ex SS. Augustino & Athanasio interpretatio, malè ab Eusebio reprehensa, argumento sanè leui, quod ante Christum plerique vias Domini ambulauerint. Quasi verò, agnus non sit ab origine mundi occisus, & ij ipsi qui tempore Christum præcesserunt, per Christum non inceserint, ut ad Patrem peruenirent, ad quem nemo venit nisi per Christum. Est igitur Christus principium viarum Dei, id est iustorum tendentium ad Deum, qui omnes, in eam hanc primariam viam necesse est: Atque ita habemus plus aliquid quam propositum esset: nempe omnibus incedendum esse per Christum; de quo plenius paulò post. Nunc enim obiter duntaxat est tactum occasione loci Prouerbiorum à S. Augustino adducti. Est autem per se euident, quod inde collegimus, aliquid plus esse, quam quod susceperamus monstrandum, nempe Christum esse viam eo quod iungat Deum & hominem, tanquam iter intermedium utrique extremo continuatum & attingens à fine usque ad finem, quod est de ratione viæ.

Christum

*Christus via, quocunque viatore
prouectior.*

956. Hinc sequi dicebam, Christum, quocunque per eum tanquam viam incedente, longius prouectum esse. Nam via, semper est productior eo qui viam decurrit: alioqui decurrenda non esset, nec interiaceret inter extremos terminos. Christus itaque cum sit via nostra ad Deum, vltimus semper prouectus est, quam quilibet viatorum, ita ut quantumcunque quis ambulauerit, donec terminum attingat, si Christum viam tenet, supersit semper ei quo vltimus in quo prouehatur, & quod pergere potest debeat. Hanc in Christo viam rationem insinuat S. Basiliius lib. De Spiritu sancto cap. 8. cum ait. [Quoties Dominus appellatur, appellatur, *Via*, ad iubilioris intelligentiam potius quam ad vulgarem, atque e medio sumptam, animo ferimur. Audientes enim *Viam*, seriem & ordinem intelligimus per opera iustitiae, perque illuminationem scientiae ducentem ad legitimum profectum, semper ad anteriora festinantes, & ad ea quae restant nosmetipsos extendentes, donec perueniamus ad beatum finem, quae est Dei cognitio, quam Dominus per se in ipsum credentibus largietur. Reuera enim bona est via, exorbitationis errorisque nescia, Dominus noster Iesus, ad Patrem qui vere bonus est perducentis; *Nemo*, (inquit,) *venit ad Patrem nisi per me*. Talis est noster ad Deum reditus, per Filium.]

Hinc liquet, quam infanuerint Beguardi, damnati in Concilio Viennensi, quibus visum est, viatores posse hic eas in virtute & gratia progressionem facere, ut Christi gratiam non aequarent modò, sed etiam superarent. Quia de re, non est quod hic iteratò agam, discussa enim sufficienter est, agendo de gratia Christi, & sanctitate. Videtis insuper Suarez lib. 9. de gratia cap. 6. Nec verò fieri potuit, ut iusti Christum sanctitate superarent, à quo omnis ipsorum sanctitas & gratia ortum habet. Sic enim riuus fontem superaret. Omnem autem Sanctorum viatorum gratiam à Christo esse, fuscè superius est confirmatum, & egregie traditur à S. Gregorio lib. 1. in 1. Reg. ad illud, *non est sanctus ut est Dominus, neque est alius extra te*, affirmans id dictum esse. [Quia quisquis potuit sanctus existeret, eius accepit manere. vi sanctus esse potuisset. Hoc namque Sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate conuertitur, dicens; *Neque enim est alius extra se*. Subauditur, *sanctus*. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono Vnigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est; *Verbo Domini, caeli firmati sunt, & spiritus oris eius, omnis virtus eorum*. Verbum Domini est Vnigenitus Dei. Quem profectò Euangelista Ioannes insinuans, ait; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum, sanctificationis gratiam inuenire non possunt.] Et mox [Potest hoc & ad iustitiae statum pertinere, quia electorum esse, est in Deo per iustitiam manere.]

Theoph. Raynaud de Anrib. Christi.

re. Et quia Vnigenitus Dei, Deus est, extra eum non est aliquis; quia nemo electorum, nisi in ipso est. Quod sic refertur ad diuinitatem eius, ut nequaquam intellectum humanitatis eius euacuet: quia iustus esse non potest, qui fidem non habet diuinæ Incarnationis.]

*Per Christum viam, omnis ad Deum
progressio.*

957. Idipsum potest esse, quod præterea aiebam insinuari per Christum viam. Progredi namque ad Deum, idipsum est quod sanctitatem & gratiam parare, vel augere. Sicut ergo nemo ad terminum progredi & perungere potest nisi per viam ita omnis nostra ad sanctitatem progressio est per Christum, ut ipse de se conceptis verbis professus est cum dixit, *Ego sum via. Nemo venit ad Patrem, nisi per me*, quae verba S. Aug. 1. doct. Christ. cap. 34. sic interpretatur. [A Christo aggrediendum & exordium iter est omnibus qui ad veritatem peruenire, & in vita aeterna permanere desiderant. Sic enim ait, *Ego sum via & veritas & vita*: hoc est, per me venit, ad me peruenitur, in me permanetur. Cum enim ad ipsum peruenitur, etiam ad ipsum Patrem peruenitur: quia per aequalem ille cui est aequalis agnoscitur, vinciente & tanquam adglutinante nos Spiritu sancto, quo in summo atque incommutabili bono permanere possumus: ex quo intelligitur quod nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire, ne rebus temporalibus quamuis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis hæreamus infirmiter, sed per eas potius curramus alacriter: ut ad eum ipsum qui nostram naturam à temporalibus liberauit, & collocauit ad dexteram Patris pronchi atque peruenire mereamur.]

Eadem Christi verba quae proferuntur, non male in hunc modum glossat Auctor sermonis septimi de Cena Dom. perperam adscripti D. Bernardo, postquam multipliciter exposuit, cur & quomodo Christus dicatur via, veritas & vita. [Ego sum via reconciliationis, veritas retributionis, vita aeternae beatitudinis. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Ac si dicat, nemo venit ad me veritatem & vitam, nisi per me viam: & nemo venit ad me Deum, nisi per me hominem assumptum. Ego per assumptam carnem, mortalibus facio foueam, per quam venitur ad veritatem & vitam. Et viam moriendo facio, resurgendo, ad caelos ascendendo, ubi ego sum veritas & via, Deus verus, Deus aeternus. Miser homo de terra terrenus, semper gibbus, semper procliuius, semper aeger, semper infirmus ad gaudia Paradisi vnde expulsus fuerat; per se redire non poterat: nec ad veritatem & vitam quæ Deus est, per se ascendere valebat. Sed venit Verbum ad carnem, Deus ad hominem, & verbum caro factum est, & Deus factus est homo, inclinavit se Verbum ad carnem. Deus ad hominem, & sic genus humanum non solum ad Paradisum, sed etiam portauit ad caelum, ubi est esse verum, & esse aeternum, veritas quæ semper fuit & erit, vita beata & semper beata quæ nec principium habuit, nec habebit finem. Vnde nobis terrigenis, homo Deus factus est via, & nos perduxit ad veritatem & vitam, ad se videlicet

R R r

Deum

Deum & hominem, & hoc est quod dicit: *Nemo venit ad Patrem nisi per me*, ac si diceret, Nemo venit ad me Deum, nisi per me hominem, hominem à Verbo assumptum; Nemo venit ad Patrem, nisi per me, qui sum homo, & vnus Deus cum Patre.]

Grauitur in eandem sententiam S. Leo serm. 16. de Passio. ca. 6. [Merito Dominus ipse nobis factus est via, quia non nisi per Christum itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiæ & humilitatis eius incedit: in quo planè itinere, nec altus deest laboris, nec nubes tristitiæ, nec procella formidinis. Ibi sunt insidiæ iniquorum, persecutiones infidelium, minæ potentium, contumeliæ superbiorum: quæ Dominus virtutum & Rex gloriæ idèd omnia in infirmitatis nostræ forma, & in carnis peccati similitudine percurrit, vt inter præsentis vitæ pericula, non tam optandum sit nobis, declinando ista effugere, quàm tolerando superare.]

958 S. Cyrillus lib. 10. de adorat. initio, id expressum censet in comitatu Moysi per Iesum Naue. [Ascendentes inquit, in montem beato Moysi, simul ascendit Iesus, neque enim aliter adiri ad Patrem potest nisi per filium; verè enim dicit: *Nemo venit ad Patrem nisi per me*. In Christo igitur, ipsis quoque sanctis viris patet aditus: neque cuiquam fas est ad excelsam sublimemque contemplationem, quasi in montem ascendere, neque verò propius ad Deum accedere, eo nimium coniunctionis modo qui in Spiritu & sanctitate conuersationis efficitur; nisi illi adsit Emmanuel, & quæ hominibus ardua sunt & inaccessa peruia reddat ac plana: idque esse arbitror, quod est Esaiæ voce dictum; *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & omnia praua erunt indirecta, & aspera in vias planas*. In Christo enim nobis ardua omnia plana sunt, & aspera peruia: facilia item ac prona, quæ sunt inaccessa; vt enim Propheta ille idem alibi dicit: *Via piorum recta facta est, parata est via piorum*. Necessariò igitur vnà cum Beato Moyse ascendit Iesus: nam vt modò dixi, per filium adiri potest ad Patrem, & ipse filius mediator est, qui nos per se coniungit, & ad illam sublimitatem quæ est natura excellentior, attollit: aciem quoque cum illis selectis egregiisque viris instruxit, & vicit Amalech. Christus enim, cum sanctos viros elegisset, quorum primitiæ beati illi discipuli fuerunt, vicit quidem ille principem huius seculi, sed Moyse iubente; factus est enim sub lege filius, quamuis idem legislator esset, qua Deus erat. Pugna præ terea tempus non ipso die fuit, quo Moyse iussit, sed postridiè, idest, dilata est in aliud tempus: nam lex futura prænuñciabat, & Saluatoris nostri res præclarè gestas splendide demonstrabat, si spiritaliter intelligatur.]

Iuxta S. Athanasium in expositione fidei ad finem, hoc ipsum de Christo prænuñciatur Sapiens, cum eum vocauit principium internum Domini. Verba S. Athasij sunt. [Dominicus homo quem ad salutem nostram exhibuit, conditus est vt esset initium viarum: per hunc enim ad Patrem accessum habemus, quoniam ipse est via, quemadmodum ait. *Ego sum via, quæ ad Patrem vocat*: via nimirum, corporeum quiddam est, quod visui subiaceret, quæ est ipse Dominicus homo.]

Christus via, publicum quid, impensum nobis.

959 Quæ subdebam, de via iuris publici existente, & in commune bonum impensa per sui conculcationem, cadunt ita aperte in Christum, vt non egeant expositione. Christus enim omnibus patet, & idcirco omnibus exponitur. Vnde S. Augustinus in Psal. 39. aptat ad Christum illud Psalmi 66. *vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum*. Quæ verba sic expendit. [Primo dixit *vt cognoscamus in terra viam tuam*: & secutus est *in omnibus gentibus salutare tuum*. Quasi diceretur ei: Quæ est via quam cupis agnoscere? Homines ad viam veniunt, nunquid via venit ad homines: Via nostra venit ad homines, inuenit errantes, vocauit ad se extra ambulantes. In me inquit, ambulate, non errabitis. Ego sum via & veritas & vita. Ne diceretis, vbi est via Dei ad quam regionem ibo? quem montem ascendam? quos campos inquiram? Viam Dei inquiris. Salutare Dei est via Dei, & vbique hæc est, quia in omnibus gentibus salutare tuum.]

Patet ergo omnibus Christus, qui item totus in nostros vnus expensus est, vt S. Bernardus rectè pronunciauit; & vt nobis commodaret, conculcari tota die sustinuit, vt sapè habet Plures. [Quoniam in via sumus (ait S. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 17.) Nec via ista locorum est sed affectuum, quam intercludebant quasi septa quadam spinosa, præteritorum malitiæ peccatorum, quid liberalius & misericordius facere potuit qui seipsum nobis quò rediremus subternere voluit, nisi vt omnia donaret peccata conuersis, & grauitur fixa interdicta reditus nostri, pro nobis crucifixus euelleret.] Hæc est via noua, quam Christus per velamen idest carnem suam initiavit nobis, vt habet Apostolus Hebr. 11. S. Augustinus legit *enacauit, inuenerunt*, idest primum fecit esse vñ Deut. 20. eadem vox vertitur, *dedicauit*, in illis verbis editionis vulgare: *si quis edificauit domum nouam, & non dedicauit eam*; hoc est nondum cepit ea vñ. Hanc ergo viam carnis tam multa aspera & dura perpellit, & conculcata tota die ab inimicis, aperit nobis Saluator noster in se ipso, cum incarnatum Verbum factum est nobis via. Tunc enim propalata est sanctorum via, iuxta Apostolum, & paruit hominibus iter ad Deum, quod ante Christum erat ocellum. Inuenerunt quidem viam perfectionum & deiectionis omnimodæ SS. omnes, etiam qui Christo præuenerant, vt S. Macarius obseruat hom. 26. *sub finem*, sed quia vt ibidem addit, Christus ipse via noua hoc in se prodere nouo planè & eminenti modo voluit, rectè appellatur *via noua & recens initiata*.

Qui declinant ab hac via Regia.

960 Habemus itaque, viam de qua nobis dicitur Esaiæ 30. *hæc est via, ambulate in ea, & non declinetis ad dexteram, neque ad sinistram*. Declinant quicunque à Christo deuant per extremas vias non bonas, relicta media, quæ sola est bona, sola tuta, & ab omnibus periculis & inimicorum incurfibus planè secuta. [Tu solus, talis es via, quæ latronem non habet,] ait

ad Christum Iulianus Toletanus in Oratione præfixa operi Prognostici. Egregie planè in hanc rem Origenes hom. 4. in Psal. 36. illis verbis. [Qui iter agit ad virtutem, multa sunt quæ digredi debet & transire. Ergo & tu qui ad Christum tendis, qui est Dei virtus, digredere luxuriam, scorta, adulteria, digredere fuita, falsa testimonia; tum deinde digredere & auaritiam, & omnem pecuniæ cæterarumque malarum rerum concupiscentiam; digredere mendacium, digredere trititiam seculi. Nisi hæc omnia digressus fueris visionem illam magnam Domini, videre non poteris. Sunt ergo quidam in nobis gressus & pedes, quibus iter hoc agimus, sunt gressus interioris hominis, quibus ambulare possumus per illam viam quæ dicitur: *Ego sum via, veritas, & vita*. Hoc ergo iter agentibus, multis gressibus utendum est nobis, ut illa omnia quæ supra diximus transeamus, quia gressus hominis à Domino diriguntur. Non sufficit homini volenti illud iter incedere, sola propositi sui voluntas, nisi & Dominus direxerit gressus eius: quia frequenter accidit iter agentibus, ut ambulent, quod iter tamen rectum tenere non possunt, sed descendant in aliquos errores, ut illi qui in philosophiæ eruditione versantur, videntur quidem iter virtutis incedere, sed quia à Domino non diriguntur gressus eorum, non tenent iter rectum, sed & heretici nihilominus ingrediuntur etiam ipsi iter, sed cum scripturas carnaliter, non spiritualiter intelligunt, declinant in sinistram. Si verò spiritualiter intelligant, in ipso autem spiritali intellectu Apostolice non teneant regulam veritatis, decidunt nihilominus & ipsi ad dexteram, Diabolo (ut ita dixerim,) gressus eorum non dirigente, sed detorqueute à via recta. Nos ergo neque ad dexteram, neque ad sinistram declinantes, ingrediamur mediam viam quæ est Christus Dominus, quia in ipso ambulantium, gressus Dominus dirigit. *A Domino ergo gressus hominis dirigantur, & viam eius cupiet*; illam scilicet viam de qua supra diximus. Cupiet enim qui à Deo dirigitur Christus, & desiderabit permanere semper in Christo. Subdit multa luculenter, de iis quorum mouentur pedes, & effunduntur gressus; concluditque, in tanta lubricitate viæ, & nostra fragilitate, orandum esse Deum, ut nos in via custodiat. [Nos ergo (inquit,) deprecemur Dominum ut dirigat gressus nostros, & custodiat vias nostras, ut ne supplantentur gressus nostri: ut in via quam incedimus, hoc est in Christo Domino nostro, quasi supra petram stabilem vestigia nostra firmentur, ne quoquo modo supplantari possimus: per illum scilicet cuius nos caput observamus, & ille nostrum observat calcaneum; cui utique nunquam nos oportet plantam nudam præbere, sed semper debemus esse calceati pedes in præparatione Evangelij pacis, ut si venerit Diabolus supplantator, & invenerit pedes nostros munitos, & supra petram stantes, inde nos supplantare non valeat.]

Vide sis de viæ periculis 4. Elidræ cap. 7. Neque tamen timendum quicquam est in via ipsa, sed duntaxat iuxta viam, ut pulchrè monet S. Augustinus hom. 34. ex 50. verbis illis. [Tenere viam mediam, veram rectam, tanquam inter sinistram desperationis & dexteram præsumptionis, difficillimum esset nobis, nisi Christus dice-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

ret, *Ego sum via & veritas & vita*. Tanquam diceret. Quæ vis ire? Ego sum via. Quò vis ire? Ego sum veritas. Vbi vis permanere? Ego sum vita. Secure ergo ambulemus in via, sed insidias timeamus iuxta viam. Inimicus insidiari non audent in via, quia Christus est via. Sed iuxta viam, planè non definit. Vnde & in Psalmo dicitur: *iuxta semitas, scandala posuerunt mihi*. Dicit & alia Scriptura: *Memento quia in medio laqueorum ingrederis*. Isti laquei inter quos ingredimur, non sunt in via: sed tamen sunt iuxta viam. Quid formidas quid metuis, si in via ambulas? Tunc time, si deferas viam. Nam idè etiam permittitur inimicus ponere iuxta viam laqueos, ne securitate exultationis via defecetur, & in insidias incidatur. Via Christus humilis; Christus veritas & vita, Christus excelsus Deus. Si ambules in humilis, peruenies ad excelsum.]

Cautio, ne iumentum nos excutiat.

961 Quia verò omnes iter hoc cæpimus insidentes iumento nostro, cautio magna adhibenda est, ne illud vel ferociens, vel à serpente demorsum, excutiat nos, & concidentes conteratur. Monitum est sapientiæ plenissimum, quod supposito ex Augustino, libro de Cantico nouo cap. 3. qui sic scribit. [Ecce in Evangelio clamat Saluator. *Ego sum via*. Habes viam, ambula sollicitus. Tamen doma iumentum tuum, carnem tuam, ipsi enim insidet anima tua. Quomodo si in hac via mortali iumento insideres, quod te gestiando vellet præcipitare; nõne ut securus iter ageres, cibaria ferocienti si biraheres, & fame domares, quod frano non posses? Caro nostra, iumentum nostrum est, iter agimus in Hierusalem. Plerumque nos capit caro, & de via conatur excludere. Tale ergo iumentum, cohibeamus ieiuniis. Vide eum gubernatorem, eundemque viatorem Apostolum Paulum, vide illum suum iumentum domantem, *In fame, (inquit,) & siti, in ieiuniis sapiens*. Et, *castigo corpus meum, & in seruientem redigo*. Ita ergo & tu, qui ambulare desideras, doma carnem tuam, & ambula. Ambulas enim si amas. Non enim ad Deum passibus, sed affectibus currimus.]

Iumentum nostrum sic excutiens equitem imperitum, Philo Iadæus l. de Agricult. ait morderi à serpente Eue, non autem à serpente de quo in benedictione Dan. Gen. 49. *siant Dan coluber in via, cerastes in semita, & mordeat ungulas equi, ut cadat ascensor eius retrò*. Serpentem namque Eue, interpretatur voluptates gulæ, & alias quasque: & huiusmodi serpentem, ait passim hominibus in via trita & publica, qua incedendum vetabat Pythagoras, insidiari; colubrem autem siue serpentem, cuius morsum Iacob apprecatus est filio Dan, ait Philo, designare fortitudinem, & virtutes omnes, quibus animus in semita & via non trita incedens, salubriter mordetur; ita ut cadat ascensor eius retrò; & consequatur saluberrima attritio. Hæc quidem Philo. Verum genuinus sensus esse videtur, ea verba à Iacobo, specie precantis dici; quia solemne est, Prophetas cum diuinam aliquam pœnam vel mali permissionem prænuñtiant, deprecatorio uti verbo, ut significant conformationem suam ad nutum diuinum. Itaque S. Ambrosius lib. de benedict. Patriarch. cap. 7.

R R r 2 morsum

motum illum equi in via, interpretatur tentationem ad deiciendum equitem, & detrudendum in ruinam. [Hoc est enim (inquit,) morde re equi calcaneum, vt veneni suffusione equus saucius, & vulneratus dente serpentis, leuet calcaneum suum: sicut Iudas proditor tentatus à Diabolo, super Dominum Iesum leuauit calcaneum suum, vt deiceret equitem, qui se deiecit vt omnes leuaret. Cecidit igitur non prostratus in faciem, quasi dormitans, sed retrorsum; vt à superioribus ad priora se extendens, à Domino expectaret salutem. Sciebat enim se resuscitandum, & idè iacentem Adam expectabat erigere. Vnde nos cum benè in via currimus, caueamus necubi serpens lateat in semita, & subruat vestigium equi, hoc est, corporis nostri, & deiciat subito equitem dormientem. Non si vigilamus, cauere debemus aliquatenus, & morsus declinare serpentis. Nam ergo nos opprimat somnus negligentia somnus seculi, non opprimat diuitiarum somnus, ne & de nobis dicatur, *obdormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum*. Sed sunt & equites dormientes, de quibus scriptum est, *Dormierunt qui ascenderunt equos*. Si auaritia pectus tuum vulneret, si libido inflammet, dormis eques; & idè corpus tuum hoc est equum tuum, non potes refranare.]

Remanentes in via, & ab ea descedentes.

962 Quos S. Ambrosius, dormitantes in via vocat, autor proximè adductus libri de Cantico nouo cap. 4. vocat remanentes in via, quos fecerunt ab aliis duobus generibus hominum, qui viam inuenerunt per baptismum, & Christianismi professionem; nec tamen progrediuntur in ea, vel etiam non tenent eam. Locus est huic negotio accommodatissimus, & adscriptum dignissimus. [Via ista nostra ambulantes quatit. Tria sunt hominum genera quæ odit remanentem, retrò redeuntem, aberrantem. Ab his tribus generibus malis, Domino adiuuante vindicetur & defendatur gressus noster. Iam verò cum ambulantes sumus, alius tardius ambulat, alius celerius; ambo tamen ambulant. Excitandi sunt ergo remanentes, retrò redeuntes renocandi, errantes in via ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remansit in via: qui fortè à meliore proposito declinat, ad id quod deterius reliquerat, reuersus est retrò: qui fidem deserit, à via errauit.] Exponit distinctius, qui sint tres illi ordines malè capessentium viam. De primo sic loquitur. [Quis est qui non proficit? Qui se putauerit esse sapientem; qui dixerit, sufficit mihi quod sum; qui non attenderit cum qui dicit, *Qua retrò obliuiscimini, in ea quæ ante sunt, extensis secundum intentionem sequor ad palmam uocationis Dei in Christo Iesu*. Currentem se dixit, sequentem se dixit: non remansit, non retrospexit: absit vt errauerit, quia viam ipse docebat, qui & tenebat & ostendebat.] Ibidem de ordine secundo. [Qui sunt & retrò redeuntes? Qui ex continentia reuertuntur in immunditiam: qui ex sancto & singulari bono proposito Virginitatis, diuertuntur in turpitudines voluptatis, & corrupta mente corrumpunt simul & carnem. Hos increpat Apostolus Petrus dicens, *Melius illis erat, non cognoscere viam salutis, quam cognoscere, retrò respicere*: ô malum

retrò respicere. Vxor enim Lot, quæ liberata est à Sodomitis, contra præceptum retrò respexit: quod euaserat perdidit. Nec immerito in statu salis repente conuersa est, nisi vt fatuus, suo etià exemplo diceret.] Tandè de ordine tertio sic scribit. [Qui sunt & aberrantes. Omnes hæretici, qui relicta veritatis via, errando per desertum latrocinantur, & animas captant in peccatis, præpediunt, quæ ne quis ad patriam valeat peruenire: efficit lupi semitæ, indurati omnia pelle, cum sint intus lupi rapaces, prædicantes Christum viam, & qui eos sequuntur ducentes ad mortem.] Excurrit in varios erroneos, Manichæos, Arianos, Pelagianos, tum concludit cap. 10. adhortatione adhibita ad fideles quæ merito obsignabit hanc, de via ad Deum per Christum exhortationem. [Vos autem fidelis germina sanctæ matris Ecclesiæ Catholicæ, per vniuersum mundum diffusa, fugite omnes hæreses. Si quis aliud euangelizauerit vobis, anathema sit. Rectos cursus facite pedibus vestris, non declinetis, nec ad dexteram praesumendo, nec de sinistra desperando. Currite velociter rectam viam; ipsa enim vos perducit ad patriam: ad patriam illam cuius ciues Angeli sunt, cuius templum Deus, cuius splendor Filius, cuius charitas Spiritus sanctus, ciuitas sancta, ciuitas beata, ciuitas vbi nullus perit amicus, quò nullus admittitur inimicus: vbi nullus moritur, quia nullus oritur: nullus infirmatur, quia incorrupta salute lætatur. Cum illos venerimus, non ibi eluriamur aut sitiemus: Visio ipsa, fatietas nostra erit. Non ibi dormiemus, quia non ibi laborabimus. Nulla cuiuslibet rei necessaria erit refectio, vbi nulla erit defectio. Viuemus, regnabimus, lætabimur. Si tantum deleat eum de ea loquimur, quid erit & videre? Videre Deum, viuere cum Deo, viuere de Deo. Vita enim erit nostra, laudare Deum, & sine defectu amare. Beati enim ait Propheta, *qui habitant in domo tua Domine in secula seculorum laudabunt te*.]

An non hoc ipsum est, quod voluit S. Ambrosius I. de bono mortis cap. 12. sic de Christo scribens, post præmissa pleraque, de felicitate termini viæ nostræ: [Demonstrauit & viam, demonstrauit & locum, dicens, *Et quò vadis, vester scit? & viam scitis*. Locus apud Patrem est; via Christus est, sicut ipse ait; *Ego sum via, & veritas, & vita*. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ingrediamur hanc viam, teneamus veritatem, vitam sequamur. Via est quæ perducit, veritas quæ confirmat, vita quæ perseverantibus redditur.] Moxque conuersus ad Christum, [Sequitur te Domine Iesu sed vt sequamur, accersi, quia sine te nullus ascendit. Tu enim via es, veritas, vita, possibilitas, sedes, præmium. Suscipe nos quasi via; conforma quasi veritas, viuifica quasi vita. Pande illud tuum bonum, quod videre desiderabat David, inhabitans in domo David; idè quæ dicebat, *Quis ostendit nobis bona?* Et alibi *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Ibi enim sunt bona, vbi vita perpetua est, vita sine crimine. Alibi quoque ait, *Replebitur in bonis domus tua*. Quod idè frequenter, vt scires, hinc bonum illud Philosophos transiisse, quod summum essent. Pande ergo illud verè bonum tuum, illud diuinum, in quo & viuimus & sumus & mouemur. Mouemur quasi in vita æternæ quasi in veritate, viuimus quasi in vita æterna. Demonstra nobis illud bonum, quod est simile

mile sui, semper indissolubile atque immutabile, in quo sumus æterni, in agnitione omnis boni.]

Excusationes de ardua Christi via, praelusa.

963 Quam gemendum & deplorandum est, plerosque hac viâ salutis abiectâ, vias alias inire non bonas, & quas in die iudicii, sed verè, agnoscent difficiles, causati difficultatem eius viâ ad salutem quam hactenus signauimus. Non inficior aliquam huius vitæ asperitatem, est tamen ineunda, si sapiamus. [Christus, inquit S. Augustinus Conc. 2. in Psal. 36.] direxit gressus nostros, vt viam eius vellemus. *A Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Iam sequeris viam Christi, non tibi seculi prosperitates promittas. Per dura ambulauit, sed magna promissit. Sequere. Noli tantum attendere quâ iturus, sed & quò venturus sit. Tolerabis plura temporalia, sed ad lætitiâ perueniens sempiternam. Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Nam & operarius in vinea deficeret, nisi attenderet quid accepturus esset. Cum autem attenderis quid sit accepturus, omnia erunt tibi vilia quæ pateris, nec digna aestimabis, pro quibus illud accipias. [Et mox. Ergo à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet. Hinc dicere cœperam, viam Christi si vis, & verè Christianus es, (ipse enim Christianus, qui non aspernatur viam Christi, sed vult viam Christi sequi per passiones ipsius,) noli per aliam viam velle ire, quam per illam quâ ipse iuit. Dura videtur, sed ipsa est tuta via: alia fortè delicias habet, sed latronibus plena est.]

Verum ipsa quidem via, lenis & lauis ex se est: *via enim Christi, via pulchra, & omnes semite eius pacificæ*, vt interpretatur S. Hieron. in cap. 3. Proverb. Nos sumus quibus ea via asperatur, & ex falsa imaginatione videtur dura & horrida. Nos inquam vt cum Cassiano dicam collat 2.4. cap. 24. [Nos esse manifestum est, qui semitas Domini rectas ac lenes, prauis durisque desideriorum cauitibus asperamus: qui viam regiam Apostolicis ac Prophetis silicibus communiam, sanctorumque omnium, atque ipsius Domini vestigiis complanatum, amentissimè desidentes, de via quæque ac dumosa sectamur, & presentium oblectationum illecebris obæcati, per obscuros impeditorumque vitiorum sentibus calles, laceratis crucibus, & disrupta illa nuptiali veste reptamus; non modò acutissimis veptium aculeis configendi, sed etiam virulentorum serpentum, vel scorpionum illic latitantium ictibus prosterrendi. *Tribuli enim & laquei in viis prauis; qui autem timeat Dominum abstinebit ab eis.* De talibus & alibi Dominus per Prophetam. *Oblitus est mei*, (inquit,) *populus meus, frustra, libantes & impingentes in viis suis, in semitis seculi, vt ambularent per eas in itinere non trito.* Via enim secundum sententiam Salomonis, nihil operantium, strata sunt spinis, fortium verò trita sunt: & ita ab itinere regio deviantes, ad illam Metropolim, vbi noster cursus indeclinabiliter semper debet esse directus, non poterunt peruenire. Quod etiam Ecclesiastes satis significanter expressit; *Labor*, (inquens,) *stultorum affliget eos, qui non nouerunt ire in ciuitatem*; illam scilicet Hierusalem cœlestem, quæ est mater omnium nostrum.]

Gratulandum quoque cum S. Bernardo ferm. de quadruplici debito, iis qui se ad hanc viam facilius percurrendam exonerant, excussis impedimentis omnibus. Quare fratres suos sic alloquitur. [In via estis fratres, quæ ducit ad vitam, in via recta & impolluta quæ ducit ad ciuitatem sanctam Hierusalem, illam quæ libera est, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Arduus quidem assensus eius, vt potè per ipsam montis summitatem incisus; sed via compendiosior, laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit. Vos autem tam felici facilitate, quam facili felicitate, viam istam non solum itis, sed curritis; quia exonerati estis & accincti, nihil ponderis super dorsa portantes. Non sic aliqui, non sic, qui quadrigas & quadrigalia onera pertrahentes, montis circuitum ambire decernunt, & plerumque per deuexa montis præcipitantur, vt vix finem inueniant vitæ suæ. Felices igitur vos, qui vos & vestra sine omni acceptiuncula reliquisti, per ipsum montis verticem iter facitis ei qui ascendit super occasum; Dominus nomen illi. Illi verò qui quamvis Egyptum fugerint, tamen quæque Egyptia tenebrimè resuscitant, viam ciuitatis habitaculi non inueniunt; sed voluntatum suarum grauissimis sarcinis prægrauati, vel sub onere, vel cum onere cadunt, vt vix ad cursum perueniant destinatum.] Sic gratulabatur Humberto ferm. de eius obitu, quod institisset Christi semitis, & sicut ille ambulauit, & ipse ambulasset, sicque ad beatam metam, & ciuitatem sanctam pertigisset.

Terminus ad quem via nostra.

964 Hæc ciuitas quæ est terminus motus nostri, cum Hierusalem superior quæ est mater nostra appellatur, vt ex Cassiano audisti; tum aliis plerisque nominibus designatur: eoque nominatum, quod S. Ambrosius proximè laudatos statuebat termino ad quem peregrinationis, & incessus nostri per Christum viam: nempe nomine *loci*, iuxta illud, *est locus apud me*; quod expendens Nyssenius l. de vita Moysis, ait eum locum motu adiri, non tamen pertransiri, & eum motum, esse simul statum, iuxta illud quod ex eodem capite Exodi profert, *stetisti in lapide*, de quo sic pronunciat. [Mirabile auditu, quomodo vnum ac idem, status, & motus est. Si quid ascendit, non stat; si stat, non ascendit. At hic ascendit, qui astat. Nam qui caducus ac instabilis cogitationibus est, non fixus in bono nec permanens, sed fluctuans & circum actus, vt ait Apostolus, variisque de rerum natura opinionibus in vtramque partem impulsus & exagitatus, is nunquam ad sublimitatem virtutis ascendit; sicut qui colles conantur scandere fabulosos: nam etsi projectis in longum pedibus magna transire spatia videantur, semper tamen ad inferiora, delapso fabulo deferuntur. Motus igitur fit, progressus autem nullus fit. At si quis vt Psalmista dicit, ad huius profundi retractos pedes, in hoc posuerit lapide, (lapis autem Christus est plenitudo virtutum omnium;) quanto firmior ac nobilior, vt Paulus consulit, in bono fuerit, tantò velocius volat, hac stabilitate quasi pennis eleuatus. Cum igitur locum apud se ostendit, ad perpetuum cursum exhortatur: cum statum in lapide daturum se promittit, modum diuini cursus illius, Moysi subaperit.

R R r 3 Capacitas

Capacitas verò aut foramen lapidis, verbis Apostoli expositum est, cum domum non manu factam cœlestem spe iis referuari, qui terrestre tabernaculum dissoluerunt, asserat. Nam rectè qui cursum perfecit, vt ipse dicit, in latro illo & capacissimo stadio, quod diuina vox *locum* appellauit, qui videlicet fidem conferuauit, ac in lapide, vt ænigmate dicitur, pedes suos firmavit, is corona iustitiæ, à manu eius qui hæc certamina nobis posuit, coronabitur.]

Etiamsi porro hic locus eminentissimus est, tamen ad eum non nisi descensu peruenitur: & in eo, præiuisse nobis Christum, pulcherrimè prosequitur S. Bernardus scdm. 4. de Ascens. Quod facultati nostræ & sapientiæ deest, rogemus à Deo suppleri, precantes cum Iuliano Toletano in oratione quam præfixit suo primo libro Prognosticon. [Desertum Idumææ, cæcus & morbidus possessor inhabitans, clamo ad te, fili David, miserere mei. Patriam enim rheam, æternam Ierusalem quero, ciues eius contemplari desidero: sed quibus ductoribus illuc transcam, non inuenio. Tu ergo qui temetipsum dignatus es ostendere viam, porrige mihi manum tuam, qua illuc non iam cæcus, sed videns, sine aliquo latrocinantium impedimento perueniant. Tu enim solus, & talis es via, quæ latronem non habet. Ecce anxium est cor meum; pro reditu patriæ illius diu tibi suspirans, immensa futurorum cura distenditur, cupiens vt tanquàm illuc eatur, hinc iam futura illius beatitudinis gaudia contempletur, &c. Ego tamen in illius patriæ signum, de qua tanta dicuntur, cupiens euolare, peto vt per te, qui via es, gradiar: in te qui es veritas, non offendam: ad te qui es vita, perueniam. A te ergo, qui summæ felicitatis es via, nullis casibus diuidar, nullis rerum impedimentis abrumpar: sed in te gradiens, latronem moriturus non patiar, mortuus accusatorem non perferam. Angelicis morientem me excubiis protegas; euocatam ad te, extenso pietatis gremio consolare: vt ad te sine confusione veniens, videam quæ bona sunt in Ierusalem.]

Christus, via item maritima.

965 Expofui nostrum ad Deum per Christum iter, quasi terrestre; Nec difficile est maritimum prosequi, & post equos, de naui addere. Nam & Poeta ait Arctidorus lib. 1. cap. 5. naues equos dixit; & nos Neptunum *Hippion* id est *equestrem* vocamus. Et verè quam rationem in terra equus habet, eandem habet naus in mari. Sanè Christo quoque illud aptatur, vt supra vidimus in mari via tua. Scitè quoque Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 416. *viam nauis in medio mari*, de qua Salomon, exponit de Christo, per Incarnationem tanquam per nauem, peragante mortis abyssum. Mare ergo, vt liquet, mundus est. Omitto quæ in eam rem habet Maximus Tyrius scdm. 3. Sed audi Theophilum Antiochenum l. 2. ad Antolycum. [Mundus si rem rectè reputare volumus, comparatur verissima ratione mari. Quemadmodum mare, ni subinde sentiret & experiretur fontium fluminumque secundum influxum, & alimentum caperet, ob salsuginem suam torrefactum; iamdudum intercidisset: Sic & mundus, ni haberet legem & Prophetas manantes, & subinde sca-

turientes dulcedinem, misericordiam, iustitiam, & doctrinam sanctorum Dei præceptorum, propter peccatum & malitiam, quæ duo in eo potenter & copiosè regnant, cerè iamdudum intercidisset. Quemadmodum in mari insulæ quædam prominent habitabiles, frugiferae, & quibus est aqua salubris, nec non naualia & portus commodi, quo se naufragi recipient: sic Deus dedit mundo, qui peccatorum tempestatibus & naufragiis iactatur, Synagogas, quas sanctas Ecclesias nominamus; in quibus veritatis doctrina feruet, ad quas tanquam ad portus securos confugiunt veritatis studiosi, omnes quotquot saluari, Deique iudicium & itam cuitare volunt. Vt verò & aliæ sunt insulæ saxosæ, aqua potabili vacuæ, steriles, efferatæ & inhabitabiles, quæque plurimum damni, tum nauigantibus, tum naufragis afferunt: in his etiam naues atteruntur, & quotquot ad eas appellant, extrema pericula subeunt: Ita sunt doctrinae erroneæ, (dico autem hæreses,) quæ suos sectatores perdunt. Non enim à veritate præuia ducuntur, verum quemadmodum pirate, ubi impleuerint suas naues, penetrant ad prædicta loca vt exitium apportent; sic accidunt his, qui relicta veritate, in hæreses abeunt, à quibus tandem perduntur.]

Nauis Ecclesia.

In hoc mari, nauis locum habet Ecclesia. Id quod structura quoque materialium Ecclesiarum in nauis formam, exhibet, vt est apud Clementem Romanum 2. Const. c. 57. qui item in hanc Ecclesiæ & nauis comparisonem videndus est Epistola 1. quam citat qui idem verit Anacletus Epist. item 1. & apud Chrysostomum Autor Latinus, in fine homiliæ de Symbolo. [Velut nauis est (inquit), in mari posita hæc Ecclesia, portat epibatas, portat credentes in vna charitate, in vna modulatione, in vno renigione sanctitatis, in similibus charitatis, in velo orationis, in arbore crucis, in piæ penitentia, in stupra castitatis, in tabulis pacis, in anchora fidei. Ista ergo Ecclesia, in vna modulatione cantans, petuenit ad portum æternitatis, ad ciuitatem pacis.] Placuit hæc comparatio aliis plerique Patribus. Adscribo nonnullos.

S. Ambrosius lib. de Salomone c. 4. [Nauem Ecclesiam esse diuinis testimoniis probamus, sicut ait; *Illic transferunt naues*. Et alibi; *Ad omnem nauem maris*, quia sunt Ecclesiæ seculi quæ totam sibi spem, (quod fit in hoc tempore,) non tam de Deo, quàm de prostratis huius seculi reponunt. Sed quod ait, *vias nauis nauigantis*, propriè significat, quod miro modo, in tempore persecutionis, comprehendi omnino non posset, quemadmodum viuida per interitum, & diues per damna reddatur, sicut ait ex persona ipsius Psalmographus, *in tribulatione dilatasti me*.] Concinnissimum eiusdem S. Ambrosij de hac naue locum, infra dabo attens ab ea naufragium.

S. Paulinus epist. 4. hanc nauem describit, per huius mundi diluuiam nauigaturam, edolatis Verbo Dei Gentibus textam, & in compagem charitatis fide stringente coniunctam, fluctus mundi istius impetribiliter secantem. Et mox eruditus ad Apostolicam fidem animas, describit. [Vt naues quæ fluctibus mundi superant, &

& fide veri, atque opere iusti, à dextris (vt scriptum est) & sinistris, velut remis armantur, qui verbo Dei quasi gubernaculo diriguntur, & ad aulam Spiritus sancti, sensuum suorum sinus pandunt, & cordis sui velum vniculis charitatis vt funibus, ad antennam crucis stringunt. Et arbor illis est virga de radice Iesse, quæ totam corporis nostri quadritem regit, & cui si iuxta illam Poeticam fabulam in prophetica veritate nectamur, voluntariis ad strictis nexibus, & obstructis non cera sed fide, neque corporis sed cordis auribus, contra huius mundi varias ad capiendum, pares ad nocendum in tenebras turti, & innocuè scopulos voluptatum quasi laxa Syrenum præteruehemur.]

966 S. Epiphanius hæresi 61. initio, pulcherrimè Ecclesiam nauis, confert ob compassionem ex variis & diuersi generis partibus. Admittit enim quouis status, honestos, seculares & regulares: cum è contrario, conuenticula hæreticorum, confetenda potius sint lintribus, ex vnico ligno excavato: quod ibidem fusiùs persequitur. Næc semel effusi in risum sumus, illa legentes, cum recordaremur querelas nostratum Hæreticorum, de sua omnium vni-formitate, quæ leuandis famillis non commodat. Nam Catholicos quidem, autem, partim hæredes & successores in seculo habere; partim Ecclesiastico ordini seculari addicere, partim regulari, siue monastico, siue militari: filias autem, saltem quæ deformes sint, & maritos non inueniant, (vt S. Hieronymus epist. 8. subfannat,) monasterio immittere. Apud se autem, omnes crescere, & multiplicari oportere: vnde familiarum & patrimoniorum, in tam multas particulas distributorum, attenuatio & euersio. Hoc nauis Ecclesiæ Catholice, præ lembo hæretico commodum leuiculum ex innumeris: sed qualecunque est, Hæreticorum saluam ciens, & inuidiam nouens.

Egregiè Chrysostomus hom. 4. de verbis Esaiæ Spiritus sancti statum, pro zephyro; pro remone clauo etuicem, huius nauis assignat. Et consentit Nilus oratione 1. de Ascen. apud Photium Cod. 276. Clauum tamen, legem esse diuinam, ait Theophilus Alex. Epist. 3. Paschali. Idem Chrysostomus vela esse voluntatem nostram, sic pulchrè docet. hom. 34. in ad Hebr. [Anima diuino munita Spiritu, est superior quidem omnibus fluctibus, eorum quæ ad hanc vitam pertinent: Viam autem quæ fert in cælum, secat vehementius quàm vlla nauis, vt quæ non pellatur à vento, sed vela habeat, eaque munda omnia, impleta ab ipso Paracleto, à nostra cogitatione expellit quidquid est molle, enetuatura & dissolutura. Quo modo enim ventus incidens in velum laxum & molle, nihil egerit; ita etiam sanctus Spiritus in animam mollem & dissolutam, pari non potest vt maneat. Sed magna intentione opus est & vehementia, vt nobis sit ardens animus, & semper sint nostra opera intensa, fortia & constantia. Vt quando oramus, hoc à nobis cum magna faciendum est intentione, animam in cælum indigentibus, non funibus, sed magna animi alacritate. Quando rursus miseremur, nobis opus est intentione, ne cura domus, & sollicitudo de liberis, & vxore, & metus paupertatis irruens, velum laxet & remittat. Nam si id vndique rectè intenderimus spe futurorum, suscipit operatio-

nem spiritus: ex illis autem rebus caducis & miseris nihil in eam incidit; sed etsi incidit, ipsam quidem nihil lædit, sed statim firmitate, ac duritie repellitur, & excidit excussum. Propterea ergo nobis magna opus est intentione: etenim nos quoque magnum & spatiosum mare nauigamus, plenum multis bellis & scopulis, & multas nobis pariens tempestates, & ex magna serenitate fauissimas procellas excitans. Oportet ergo, si velimus facile nauigare, & sine periculo, vela tendere, hoc est liberum animi nostri arbitrium. Hoc enim nobis sufficit. Nam Abraham quoque postquam suum ad Deum intendit desiderium, perfectamque & integram exhibuit voluntatem, quam re alia opus habuit? Nulla, sed credidit Deo & reputatum est ei ad iustitiam. Fides autem, est pura & sincera voluntatis. Obtulit filium & quamuis non occiderit, accepit tamen mercedem eius qui occidit, & quamuis factum non esset opus, data est tamen merces. Sint ergo nobis vela munda, & non inueterata. Nam quidquid inueterascit & confenescit, propè accedit ad interitum: Non perforata, vt contineant operationem Spiritus. *Animalis enim,* (inquit,) *homo non capit quæ sunt Spiritus.* Quomodo enim vela araneatum vim venti non susceperint; ita nec anima huius vitæ curis dedita, nec homo animalis, poterit vnquam suscipere gratiam spiritus. Ab illis enim nihil distant nostræ cogitationes, visu quidem solum seruantes consequentiam, priuatæ autem omni virtute.]

In construenda per partes singulas, & omni ex capite munienda hac naue, multus omnino est, Hugo Victorinus serm. 5. Instituit. Monast. qui est in illud, *Aue maris stella.* Diligenter enim persequitur, nauem Ecclesiæ, fide compingi, ex tabulis vtriusque Testamenti, excisis per lectionem, dolatis verò per meditationem. Ne verò singulis quæ capitatum expendit, referendis nimis sim, breuiculum totius dissertationis ab ea sub finem confectum, sat erit repræsentare. [Debemus igitur (inquit) habere nauem per fidem, malum per spem, velum per charitatem, galliculum per probationem spirituum, choras per exercitationem virtutum, remos per exhibitionem bonorum operum, gubernaculum per discretionem, anchoram per humilitatem, escam per Scripturarum meditationem & lectionem, tete per prædicationem, & celuma debemus cantare per laudis Dei iubilationem. Dominus autem dabit ventum, per sui spiritus aspirationem.]

967 Præter hanc nauim quæ veluti vniuersalis est & adæquata, alia partialis & inadæquata occurrit. Pro singulorum enim Ecclesiæ membrorum numero, singula occurrunt naues. Audi Augustinum initio libri de Cataclysmo. [Baptizatus est quis, nauis est instaurata, subuncta, velificata; missa in mare indiget gubernaculo quousque ad portum, desideratum perueniat. Mare hoc, seculum scilicet, non solum tempestatibus scopulisque periculosum est, verum etiam bestis cupiditatum insidiantibus abundans. Omnis sollicitudine, omni cura, omni industria excitati iam vigilent nautæ; frequenter etiam Christus inuocetur gubernator, vt nauem tantis periculis ereptam ad portum securitatis ipse perducatur.] Eodem recidit, quod vniu' cuiusque nostrum corpora, naues verè dicit;

dici, sic tradit S. Ambrosius in psal. 47. [Et bene ait, *spiritum vehementem*, naues dicturus. Naues autem de corporibus dixit, quæ vago diuersarum passionum fluctu mouentur, & citò merguntur, nisi habeant gubernatorem. Vnde & alibi ait, *Qui descendunt mare in nauibus*. Bene autem nauigant, qui in nauibus Christi crucem sicut arborem præferunt, atque inde explorant flabra ventorum, vt corpora sua dirigant ad sancti Spiritus gratiam, in ligno Domini toti, atque securi: nec permittunt naues suas, vago fluctu errare per maria; sed ad portum salutis, & ad consummationem gratiæ, cursus sui directione contendunt, vt fida statione potiantur, quò dissolutæ cursus suos possint in resurrectione reparare, vbi naufragium timere non possint. Et nos igitur circumspiciamus hanc gratiam, speculatores eius simus, exploremus eam, vt fiant corpora nostra naues Tharsis.] Non dissimiliter nauem corporum nostrorum expresse Chrysologus serm. 8. cum dixit. [Gubernator prudens, à littore cum nauim soluit, cum mare transurus intrat fluctus, domus, patriæ, coniugis, pignorum curas deponit, & ita totus mente, corpore, sensu, nauticis laboribus occupatur, vt & fluctuum possit superare discrimina, & stationem lucrosi portus periculi victor intrare. Sic nos, fratres, ingressi iter abstinentiæ, ieiunij pelagus, quadragesimæ viam, nauim corporis nostri soluamus à littore mundanos secularis patriæ renunciemus curis, in crucis arbore, tota mentis vela tendamus, virtutum fanibus, sapientiæ remis, gubernaculis disciplinæ, nauigij nostri muniamus incessum, & subducti tertis speculemur cælum, vt ducatu signorum cælestium, inter liquidos calles latentis viæ inoffensum tramitem tenere possimus: ac sic gubernante Christo, flante spiritu sancto euictis voluptatum spumis, superatis vitiorum fluctibus, decursis ordinum procellis, transuersis scopulis peccatorum, atque omnium delictorum naufragijs cuitatis portum intremus.] Hæc nauis non esse reuera discrepans ab ea quam prius ex tot Patribus adiunximus, sicut Ecclesia non est aliquid à membris suis singularibus planè dictis, sed ex eorum coagmentatione exurgit. Maneat igitur, Ecclesiam nauis loco esse, in mystica nauigatione.

Sic statuo de magna ad cælestem portum tendentium navi, eique adiunctis lembis. S. tamen Chrysostomus hom. de cruce *in initio*, nauigationem spiritualem paucis attingens, videti poterit aliam nauem assignare, quam hactenus propositam, sic scribens. [Nauis loco nouum Testamentum habemus, pro clauo crucem, pro Gubernatore Christum, Proreta vice Patrem, pro velis gratiam, pro zephyro Spiritum sanctum, pro nautis Prophetas, pro Vectores Discipulos.] Hæc in speciem, sonant aliam nauem, quam eam de qua hactenus diximus. Sed facile est respondere, nouum Testamentum pro Christiana Ecclesia & lege gratiæ, fuisse à S. Chrysostomo ibi usurpatum, quod recidit in proximè dicta, & eodem modo conciliatur cum nostra sententia, quod ait Hugo Victorinus serm. 5. in Monasticis Institutionibus, nauem qua ad cælum appellimus, esse fidem S. Augustinus serm. 14. de verb. Dom. non vocat Ecclesiam, nauem, sed *nauellam*, cui pro antenna adhibet crucem. Non vult autem significare Ecclesiam

esse paruam nauiculam, nisi comparatiue

Buccellatum, & Stella maris.

968 Quomodo autem qui sunt in nauis, (inquit S. Macarius) hom. 44 *sub finem*, non hauriunt è mari vnde bibant, & vestiuntur, nutriuntur sed aliunde important quæ sunt ad victum & vestitum necessaria: Ita etiam Christiani, qui hac Ecclesiæ nauis vehuntur, è cælo habent comæatum, atque indumentum. Buccellatum panem nauigationi necessarium, S. Bernardus aut quouis alius Autor Tractatus de vite vera c. 43. assignat his verbis. [Præterea non possumus, quoddam transiri mare, panem biscoctum necessarium habent. Quicumque ergo se in hoc mari magno huius seculi esse cognouerit, quod quia spatiosum est, citò transiri non potest, & propter reptilia quorum non est numerus periculosum est, quia & ventis & tempestatibus sæuit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum, in naue crucis suæ, quem comedat, quem adoret, quo reficiatur, quo consoletur, quo, vt breuiter dicam, ab omnibus periculis eruat. Si enim, (vt ait Psalmus), *illuc naues petrant solum*, id est, homines in crucibus suis Iesum sequuntur, quæ nam potius petrant solum quam nauis Crucifixi Iesu Christi?]

Stellam ad cuius directionem nauigandum est, Fulbertus serm. de Nat. Deiparæ assignat B. Mariam. [Hæc (inquit), electa & insignis inter filias, non fortuito quidem, aut solo placito parentum, vt plerique, sed diuina dispensatione nomen accepit, ita vt ipsa quoque vocabuli sui figura, magnum quiddam innueret. Interpretatur enim *maris stella*. Quid ergo mysticum, hæc interpretatio gerat, per similitudinem ostendamus. Nautis quippe mare transcutibus, notare opus est stellam hanc, longe à summo cæli cardine coruscantem, & ex respectu illius affirmare atque dirigere cursum suum, vt portum destinatum apprehendere possint. Simili modo, Fratres oportet vniuersos Christicolæ, inter fluctus huius seculi remigantes, attendere maris stellam hanc, id est Mariam, quæ supremo rerum cardini Deo proxima est, & respectu exempli eius, cursum vitæ dirigere. Quod qui fecerit, non iactabitur vanæ gloriæ vento, nec frangetur scopulis aduersorum, nec absorbebitur Scyllæa voragine voluptatum, sed prospere veniet ad portum quietis æternæ.] Nihil vulgatiorem quam illud Bernardi in hanc sententiam ex homil. 2. super *Missæ est*, [Respice stellam, voca Mariam.] Plenè item Rich. à S. Laurentio lib. 1. à pag. 27. Rhythmus Aqlami de S. Victore descriptus ab Hugone Victorino serm. 5. Instr. Monast. huc bellè facit.

*Sequit mare fremunt venti,
Fluctus surgunt turbulenti,
Nauis currit, sed currenti
Tot occurrunt obuia.*

*Hinc Syrena voluptatis,
Draco, canes, cum piratis,
& Moriem perè desperatis,
Hæc intentant omnia.*

*Post abyssos, nunc ad cælum,
Furens unda fert phaselum,
Nutat malus flui velum,
Nauis cessat opera.*

Contabescit

*Contabescit in his malis,
Homo noster animalis
Tu nos mater spiritalis
Perennes libera.*

*Iesu sacri venis fructus,
Nobis inter mundi fluctus,
Sis via, dux, & conductus
Liber ad caelestia.*

*Tene clauum regem namem,
Tu procellam sedans granem
Portum nobis det suauem,
Protua potentia*

*Et te natus nobis datus,
Qui Deus regnat beatus,
Per immensa secula.*

Scopuli, syrtes, peraterium, naufragia.

969 De Scopulis & syrtibus in hoc mari, breuiter S. Hieronymus epist. ad Heliod. [Quasi (inquit) nuper naufragio eiectus, in litus doctus nauta timida nauigatoris voce denuncio; In illo ætu Charybdis luxuria, salutem vocat: ibi ore virgineo ad pudicitia perpetrandam naufragia, Scyllaceu tenidens libido blanditur. Hic barbarum litus, hic Diabolus pirata, cum focilis portat vincula capinidis, Nolite credere, nolite esse securi. Licet in modum stagni furum æquor arideat, licet vix summa iacentis elementum spiritu terga crispentur, magnos hic campos montes habet, intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite, Crucis antenna figatur in frontibus: tranquillitas ista, tempestas est.]

Est etiam peraterium in hoc mari, de quo videndus Antiochus hom. 27. & S. Maximus hom. 1. de non timendis hostibus carnalibus. De eiusdem maris procellis, & perperuis fluctibus S. Augustinus ierm. 5. de diuers. cap. 2. & concinne in psalmum 64. ad vers. 7. itemque S. Basilii lib. de Spir. sancto cap. 30. & hom. in principium Proverb. *sub finem*, ac Chrylogogus ierm. 20. & Athanasius in fine sermonis, contra omnes hæreses.

De frequentibus inde naufragiis particularium, imo omni pene vita nostra naufragio, scire Saluianus lib. 3. de Prouid. *sub medium*, conferens quod de se dixerat Apostolus 2. Cor. 11. *ter naufragium feci*, cum communibus Christianorum casibus, [Sanè (inquit) etsi de cæteris quas dicit virtutibus Apostolicis nihil facimus, in hoc tamen vno, ubi Apostolus ter naufragasse se dicit, etiam vincere possumus. Non enim ter tantummodò naufragauimus, quorum pene omnis vita naufragium est. In tantum quippe viciòse ab omnibus viuatur, vt propè nullus Christianorum sit, qui non iugiter naufragare videatur.] Etiam in malitia, & statione, contingere hic naufragia, benè Theodorus Studita Catech. 4. sunt hæc naufragia planè horribilia; præ quibus, illud calamitosissimum à Synesio epist. 4. & alius à Maffeo descriptum, iocus videri possint.

Ecclesiæ tamen nauis nunquam naufragat, vt pulcherrimè prosequitur S. Ambrosius l. de Salomone cap. 4. tractans illud, *viam nauis in medio mari*, quod sic explicat. [Nauem adæquè Ecclesiam debemus accipere, in salo mundi istius constitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, idest tenrationum plagis & verberibus

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

fatigatur, quam turbidi fluctus, idest huius seculi potestas conatur ad saxa perducere: Quæ etsi vndarum fluctibus aut procellis sæpè vexatur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius, idest in cruce, Christus erigitur, in puppi Pater residet gubernator, propterea Paracletus seruat spiritus. Hanc per angusta huius mundi fœra, duodens in portum remiges ducunt, idest duodecim Apostoli, & similis numerus Prophetarum. Inde Montani antra, latratu falsi criminis resonant, qui duabus feminis Prophetissis, Priscilla & Maximilla, tanquam alicuius Scyllæ rabidis siccinctus est canibus. In ista naue Ecclesiæ, ea facilliter præterimus. Inde in Photinianam Charibdim non incidimus. Inde in illud barathrum, quasi Datham & Abiron, idest in profundum mortis Vrsacij & Valentij, non incurrimus. Inde Arrium Archipratam, qui nos per mare seculi ad instar Pharaonis insequitur, non timemus; Illam stelam seruantes in cælo, quæ Magos perduxit ad Christum, per quam nos regnum Dei, qui malorum omnium futurus est portus, expectat. Inde nunquam nos de hac Ecclesiæ naui participatos, Marcion ille cetus absorbit. Inde Sabelius pirata non cepit. Inde nobis Aquilo nocere non poterit quamuis inde sint Antichristi violenta flabra ventura, sicut scriptum est, *Ex Aquilone exardescunt mala*. Inde Syrtis Gentilium, & periculosas hæreses, & scopulos euitamus, quos superiacens aqua tenuis occultat allapsus, quia Hæretici sub prætextu nominis Christiani, absconsa perfidiæ saxa, fallaci confessione otis obducunt, in quæ homines, dum illis quoddam Christiani sint, fides habetur, impingunt. Hæc ergo nauis Ecclesiæ est, quæ etsi quotidie seculum istud, tanquam aliquod pelagus sortitur infestum, nunquam eliditur ad saxum, nec mergitur ad profundum.]

Pulchrè item S. Alcinus Auitus sub finem homiliæ de Rogationibus. [Euangelica lectio utilitatem supplicationis exposuit, dum in naui Dominum dormientem chorus Discipulorum sub tempestatis strepitu trepidus suscitaret. Neque porro aliud fuit in tanto repugnantium sibi inuicem fluctuum, ventorumque conflictu, sopitum profundius Dominum nostrum interrita quiete iacuisse, nisi vt ad eum inter discrimina quæ patimur, timoris nostri causa confugeret. Assiduo nos tempestas ista fatigat; impulsu terribili contra nos, tonitruum seculi clamar; scintillantibus ad punctum radiis mundana commotio non illuminat, sed coruscatur. Ecclesia est nauis, quæ nos per varios casus velut interce marinos gurgites ducit, dum res quidem nostras, obrektionum & blasphemiarum stidor, quasi laxata laterum compage reuerberat; sed puppim veritatis soliditate constructam, penetrare non potest quod fatigat. Et quia promissit Dominus noster Ecclesiæ: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*,

in naui quidem est in qua sumus, sed
metuere iam non po-
test quod ti-
memus.]

*Navigatio, & subitio in portum, Proreta
caelestis auxilio.*

970 Quod hic præcipue quærimus, nempe ipsam navigationem ad Deum, per huius seculi fluctus in via Christi, exhibeo verbis laudati aliquoties hoc capite Autoris libri de Cantico nouo, cuius hæc est oratio cap. 2. [Ascendamus nauem fidei, simul & crucem, nec desit anchora, spes nostræ salutis; extendamus funes, diuersas virtutes; vela charitatis colligamus; inuocemus ventum prosperum, verbum Dei; exhauriamus sentinam à peccatis per elemosynas mundetur conscientia. Non impediatur huius nostri cursus nauigij, operemur manibus ut possimus. Manibus suis sentinam exhauriebat: *Manibus meis coram eo nocte, & non sum deceptus.* Non negligamus nostra peccata; minuta sunt, sed multa sunt. Fluctus vnus validus irruens obruit nauem, minaturque naufragium: Humor autem per rimas influens & in sentinam veniens, nili subinde siccetur, hoc idem facit. Ergo exhauriat sentinam, nec negligatur misericordia: quia elemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Assit nostra tutela, Christi gratia; celeuma nostrum dulce cantemus alleluia; ut læti ac securi ingrediamur sempiternam ac felicissimam patriam. Non metuat anima mare hoc magnum, seculum scilicet, cuius fluctus ac turbines sentimus, inimicas seculi potestates. In Deo sperantes, multi iam sancti, hos fluctus spreuerunt; multi calcauerunt, multi super eius aquas ambulantes, securi ad patriam peruenierunt. Sed exurgit ventus validus & magna tempestas, sua cuiusque cupiditas. Titubat fides in mari, clamat in te Petrus, Domine pereor; dabit manum mergenti, nec finit perire, ille qui propter nos dignatus est super aquas ambulare. Vide Apostolum Paulum, hoc nauigium non solum demonstrantem, verum etiam ascendentem, & quam plurimos inuitantem. Quando dicebat; habentes victum & regnum, *his contenti sumus*; quid aliud quàm còpetentem sitare iam nendam esse monstrabat? Quando dicebat; *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*; per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundus; nauem ascendebat. Quando dicebat; *Induite vos sicut electi Dei benignitate humilitate longanimitate, mansuetudine*; quid aliud quàm funes extendebat? Quando dicebat; *Manet fides spes, charitas, maior horum charitas*; vela colligebat. Quando dicebat; *Verbum Dei habet in vobis abundanter*; ventum prosperum inuocabat. Quando dicebat; *insatiabiles itaque, dum tempus habemus operemur bonum ad omnes*. & *Operantes propriis manibus nostris*; quid aliud quàm sentinam exhauriri præcipiebat? Quando dicebat; *Gratia salui facti estis*; tutelam exorabat. Quando dicebat; *In Psalmis & hymnis, cantantes in cordibus vestris Domino*; celeuma sanctum docebat. Quando dicebat; *pe salui facti sumus*, anchoram in cordibus credentium flegebat. Quando dicebat; *Hierusalem que sursum est, libera est, que est mater nostra*; ipsa patriam demonstrabat. Quando dicebat; *Vbi est mors contentio tua*; Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum; non adhuc in mari periclitabatur, sed iam in propria patria lætabatur. O optime gubernator, o pul-

cherrime magister & doctor, docuisti & fecisti, & ideo celeriter peruenisti, quia quæ docuisti, prior ipse fecisti. Affinia habet Chrysostomus homil. de Oue & Pastore *sub finem* & Macarius hom. 44. *sub finem*.

971 Dei possessionem, quam sub portis nomine, obiter attrigit autor proxime adductus, sub eodem schemate plenius exhibent alij, agentes de gloria. Subitio verò in eum portum, post tot tempestates, Christo qui & via, & viæ dux ac rector est, interponente operam suam non immerito componi queat, cum illa miculi plena subitione in portum, Victoris semis, post exerrationem in fluctibus, per viginti tres dies, quam S. Paulinus piissimè simul & elegantissimè descripsit Epist. 36. quæ est ad Macarium.

Non opportunum modo, sed etiam protius necessarium, ad portum tam securi captationem, est Christi proreta auxilium. Itaque illud implorare iuuerit, illis apud Augustinum verbis. 35. Soliloq. Spes humani generis, Christus Deus de Deo refugium nostrum & virtus cuius lumen à longè, inter caliginosas nebulas super maris procillas, quasi stellæ maris radius oculos nostros irradiat, ut dirigamur ad te portum; Ga. berna Domine nauem nostram tua dextera, clauo crucis tue, ne pereamus in fluctibus, ne nos demergat tempestas aquar, ne absorbeat nos profundum; sed virtute crucis tue, trahet nos ab hoc pelago ad te solamen vnicum nostrum, quem à longè, quasi stellam matutinam & solem iustitiæ, vix lacrymantibus oculis, in litore caelestis patriæ nos expectantem videmus. En ad te clamamus redempti tui; sed & nunc exules tui, quos pretioso sanguine redemisti. Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè. In mari turbulento versamur, tu in litore itans aspice pericula nostra; saluos fac propter nomen tuum. Da nobis Domine inter Scyllam & Charybdim, ita tenere medium, ut utroque periculo euitato, salua naue & mercibus, securi perueniamus ad portum.]

*Vsus doctrinae, de Christo, via
maritima.*

972 Ex prædictis omnibus, singulatis ille ac eximius fructus, etuendus inprimis est, ut quando nostra ad Deum tendentia, est nauigatio, iugi timore diffineamur, ne quassa aut euerfa nauis, ludibrium fluctibus debeamus, aut alicunde prohibeamur subitione portus optati. Qui in mari æstuosissimo, (quali imagine hæc vitam expriment Basilii Orat. in principium Prouerbiorum *ad finem*, ac Augustinus serm. 5. de diuers. & in Plal. 64. ad illud & in mari longè); securus est, nec sibi timet, ostendit quàm sibi vilis sit, iuxta Aristippi acroama ad eum qui securitatem suam in tempestate iactabat, & Aristippi pallorem subannabat. At animam sanguine Christi redemptam vili habere, & idcirco ei inter tot discrimina non timere, stuporis est nequaquam ferendi. Itaque beatus homo, qui semper est, pro seipso & salute sua tot discriminibus obnoxia, secundum Deum pauidus.

Ex Christi item amore, & ex eius imitatione, iuuandi cuique sunt proximi naufragi. Audi Chrysostomum homilia de Nomine Abraham. [Sic nauta quoque faciunt, cum per

per magnum & spatiosum mare nautant. Licet naus secundo vento feratur, licet omni fruatur securitate, cum tamen viderint alios vel à longè naufragium facere; non ad propriam spectantes vilitatem, illorum contemnunt calamitatem: sed sistant nauem, & deiciunt anchoram, detrahunt vela, deiciunt funes, proiciunt tabulas, ut ille qui à fluctibus mergitur, fortè aliquo illorum arrepto, emergat. Imitare igitur & tu nautas, homo: nam & tu mare nauigas magnum & spatiosum, nempe vitæ præsentis mare, quod multas habet belluas, pinas, petras, & latentes scopulos, crebrisque turbatur fluctibus, & in eo naufragantur plurimi. Cum igitur videris nauigantium aliquem, Diaboli insidiis circumvallari, & amittere diuitias salutis, natate in fluctibus, & iam submergi, relictis negotiis tuis, statim illius provide saluti. Neque enim moram sustinet, neque dilationem, qui submergi incipit. Igitur statim accurre, & quanto citius è fluctibus eum eripe. Age & moue, quicquid ei prodesse credis, argue ita ipsum ex profundo interitus extrahas, etiam si te plurima negotia aliorum vocent, & trahant, nihil duces magis necessarium salutis sic laborantis. Nam si parumper differre volueris, perdetur tempestate rabida. Vnde in tantis periculis, magna acceleratione opus est & studio. Audi quomodo Paulus, viso hominè quodam qui in profundum rapiebatur, sollicitus & anxius erat, & alios excitabat. *Confermate in illum charitatem*, (inquit) *ne forè tristitia abundantior absorbeatur ille*. Et propter hoc iubet statim præbere manum, ut ne interim dum differimus, præuentus ille absorbeatur. Curam igitur geramus fratrum nostrorum.]

Atque sollicitè qui iam naufragium sunt passii, iuuandi sunt. Qui inquam iam è virtutis statu exciderunt, & vel colluctantur cum fluctibus, vel agere occupato litore, constrictantur cum nuditate, & omnibus peracti naufragij ærumnis, subleuandi sunt cum charitate. Prioribus porrigenda est, secunda post naufragium tabula. Sic enim penitentiam nominat Origenes hom. 10. in Ezech. & Tertullianus lib. de Penit. cap. 4. quos imitati sunt similiter locuti Hieronymus in cap. 3. Eliaie, & Epistola ad Demetriadem, nec non Epistola ad Oceanum & Pammachium, Ambrosius ad Virginem lapsam, & aliquoties Pacianus, nec non Eucherius hom. ad Penitentes, & Casarius homil. 10. passimque Scholastici cum Magistro in 4. d. 14. vbi bene Aureolus q. vnica artic. 1. latè item Valentia 3. parte d. 7. q. 1. part. 5. eam loquendi formulam diligenter propugnans aduersus Caluinum atque Kemnitium, illam cum re subiecta detestatos, & idcirco à Synodo Tridentino sess. 14. can. 2. anathemate percussos. Porrigere igitur secundam tabulam post naufragium, est ingerere penitentiam voluntatem, ei qui misère naufragauit, & adhuc implicitus hæret in peccati fluctibus, æterno inuoluendus exitio, nisi penitentiam arripiat, & salutis portum teneat, sic enim penitentia commodum expressit Lactantius 6. Inst. c. 24.

Qui verdemerere vtrunque ex vndis, sed nudi, & omnibus abiectis quibus prius potiebantur, iis similes videntur, qui ablatis iteratò labendi occasionibus, ita abstinent reciduo, ut tamen absque rubore persistant quales eos ante-

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

rior calamitas reliquit, parum solliciti de satisfactione pro anterioribus delictis, & quod deterrimum est, ea plerumque ostentantes, & sibi de potentia in facinoribus, etiam si nunc effecta gratulantes. Hos iuuare pro vitibus, & ut dignos fructus penitentia faciant, adhortari, Deo acceptissimum est, valdeque decet illos qui Dei beneficio, vel perstiterunt semper illasi, vel iam facti sunt fugi, reuenerantque ad bonam mentem. Detestandi verdè supra modum sunt, qui talibus autores sunt neglectus penitentia, & ad perficandam frontem incontentos. Iis haud ab similes naufragorum prædonibus, quos Christiana censura meritisimò quotannis suffigit, & execrati iam olim sunt S. Paulinus Epistol. 36. Hildebertus Epistol. 95. & apud eum Honorius Papa Epistol. 67. Videtis quæ dico lib. 3. de Virtut. num. 202. Possis eodè conferre cum Seytharum truculentissimis, de quibus Ioann. Cantacuzenus Apol. 2. [Scythia (inquit) mos erat, Deo suo, eos qui ex naufragiis saluati erant immolare, quorum saltem deprehendi possent: sicque quos propria seruauerat solertia, illorum trucidabat crudelitas.]

CAPVT VII.

Christus, Medicus.

973 **E** Thic quoque titulus, commodè cum titulo mediatoris coniungitur. Titulum enim adiutoris, cum titulo mediatoris recurrere, diximus ex S. Gregorio capitis præcedentis initio. Quia ergo in Scripturis, *adiutor* & *susceptor*, pro eodem sæpè vsurpantur; susceptor autem idem est quod Medicus, iuuat nunc de Christo Medico agere. Non dico susceptorem omnem esse Medicum, (nam sicut *susceptor* pro cliente sæpè sumitur, ut multis testimoniis confirmat Cuiusius in Indice vocum obscurarum Cassiani V. *susceptor* & plenè quoque Iuretus ad librum quintum Symmachii, Epistola 4. ita *susceptor*, pro aduocato & patrono sæpè vsurpatus legitur. Videtis præterea alias susceptoris notiones apud Martinum de Roa, lib. 1. ling. c. 7. Tantum igitur, dico Medicum quoque dici susceptorem, ut liquet ex illis verbis D. Aug. in psal. 45. [Quantacumque sit infirmitas tua, vide quis te suscipiat. Egrotat nescio quis, adhibetur Medicus: susceptum suum dicit Medicus egrotum. Quis enim susceperit? Ille. Magna spes salutis, magnus Medicus cum susceperit. Quis Medicus? Omnis medicus præter illum, homo est. Omnis Medicus qui venit ad infirmum, alia die infirmari potest, præter illum. Susceptor noster, Deus Iacob.] Vides ex D. Augustini mente, in Scripturis, & Medicum dici *susceptorem*; & Christum, cum *susceptor* noster appellatur, intelligi Medicum nostrum; vnde animari nos vult in infirmitatibus nostris, ex tanto medico & susceptore. *Susceptos* similiter apud Cassianum, Ambrosium, & Tertullianum, dici egrotos, in prædicto Cassiani indice videre est.